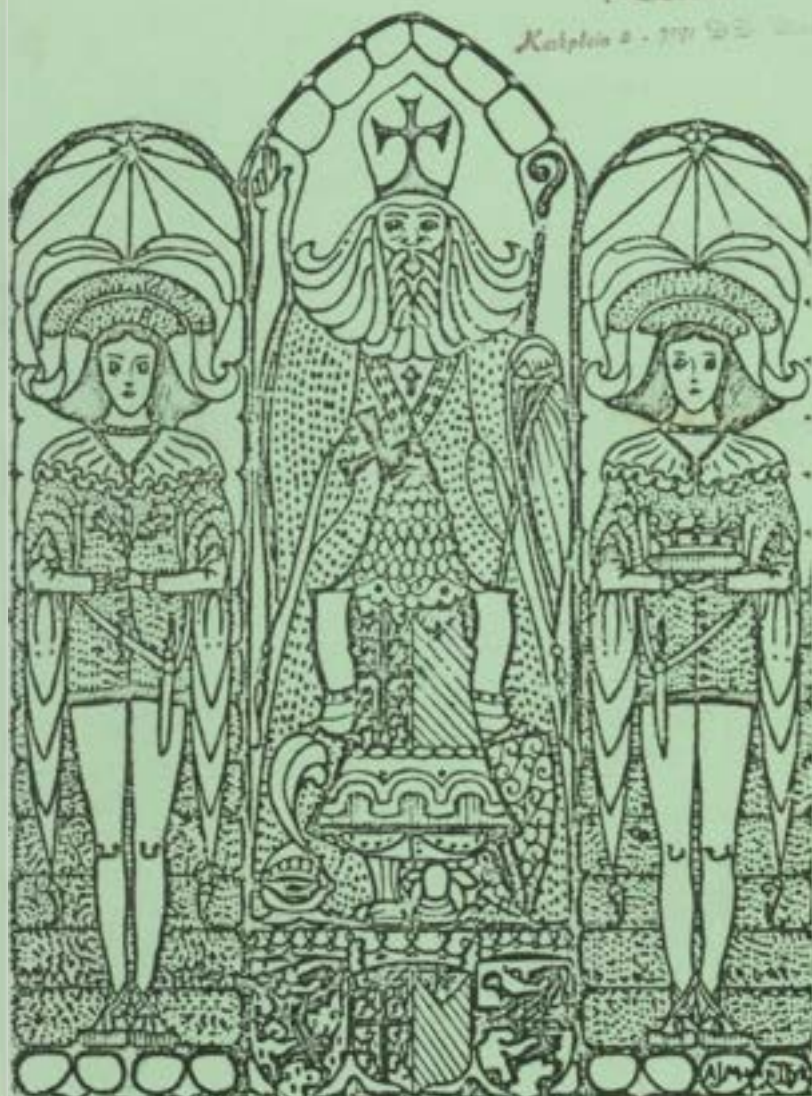

heemkunde denekamp
dorpsgeschiedenis

2
1978

"Wie zit vandaag gin biecht",
zea de hoeshöldster,
dow was de pestoor d'r oet.

UITGAVE VAN **heemkunde denekamp**
dorpsgeschiedenis

REDACTIE H. Boink, Diepengoor 16, Denekamp
tel. (05413) 2261
J.A. den Ouden, Clematisstraat 26,
Denekamp
tel. (05413) 2800

Inhoud

blz.

- 5 'n woord van te vuurt'n
- 7 April
- 9 Meester Bernink en Natura Docet
- 15 Langs den Dinkel
- 19 Mörschen-Dieks geet haandeln
- 22 Nieuws vóór 65 jaar
- 23 Windhoos 1968
- 25 Gerrit Willem Hoogklimmer
- 30 Waarom Denekamp geen grond kwijt wilde
aan Weerselo
- 35 Stoomtram
- 36 Pre-historische tijdperken
- 37 Harry Mol en Mr. Laan
- 39 'n Leedjen oet d'n meientied
- 41 Volkstelling 1795
- 45 Pinksteren in Twente
- 53 Over een oud boerenerf (Bodden Kuiper)
- 61 Dauwtrèèn in de Vèldgroond
- 64 Geert en Hennik
- 65 De eerste elektrische stroom in Denekamp
- 69 Antoon Damhuis

Voor u ligt dan thans het tweede nummer van ons contactbericht. Naar aanleiding van de oproep in het eerste nummer van maart jl. hebben ons een aantal aardige reacties bereikt. Ook van instellingen en personen van buiten onze ledenkring ontvingen we moedgevende berichten. We hadden dit blaadje namelijk ook toegezonden aan andere mogelijk belangstellenden, waaronder de plaatselijke en regionale pers. Deze hebben enige aandacht besteed aan onze uitgave. De reacties van onze dorpsgeschiedenisleden waren positief. Dat ging van "Uitstekend initiatief", "zeker mee doorgaan" tot "zinnig en hoogst interessant."

Met name om die redenen hebben we gemeend op de ingeslagen weg te moeten verder gaan. Het is zelfs zo goed aangeslagen, dat het bestuur van Heemkunde Denekamp gevraagd heeft, dit contactblad in het vervolg aan alle leden toe te zenden. Nu, dat spoort dubbel aan om ermee door te gaan. Tegelijkertijd realiseren we ons evenwel, dat zoiets dan ook een verdere toekomst moet kunnen hebben. Het moet niet zó zijn, dat iets dergelijks na een korte periode weer terziele gaat. Daarvoor is de voorbereiding te intensief geweest. Dus, doorgaan.

Als u dit nummer doorbladert of de inhoudsopgave bekijkt, zult u merken dat gestreefd is naar veelzijdigheid. Van geschreven verhalen, via krante-artikelen, nieuws en afbeeldingen zullen we trachten u op de hoogte te brengen van hetgeen achter ons ligt, soms heel ver, dan weer wat dichterbij.

Als gevolg hiervan hopen we op een voortdurende betrokkenheid van u bij hetgeen er om gaat en heeft om gegaan in onze naaste omgeving.

Verder willen we u nog om hulp vragen. Het zou voor de redactie handig zijn om oude krante-artikelen en dergelijke beschikbaar te hebben, om deze op te nemen. We hebben er wel enkele, maar om ook in de toekomst hierover te kunnen blijven beschikken is het toch wel goed, dat we hier een verzameling van kunnen krijgen. De kranteknipsels of andere papieren behoeven daarvoor niet afgestaan te worden. Als u ze een dag kunt missen, kunnen we daar wel een fotokopie van maken. Daarna krijgt u ze direkt weer terug. Erg graag ook ontvangen we uw vertelsels, over gebeurtenissen en voorvallen, welke dan eveneens opgenomen kunnen worden. Zeker ook staan we open voor ideeën, die er toe kunnen bijdragen, dat de inhoud van dit blad versterkt wordt. Kijk, dan krijgt het blad de functie, die we het zo graag willen geven, namelijk "contactblad".

Als u wat weet te vertellen of materiaal hebt, laat het dan even weten. Heel plezierig zou het natuurlijk zijn, maar dat weet u zelf wel, dat u dit bij familie en kennissen overbrengt.

Ook zouden we nog wel donateurs kunnen gebruiken. Om de kosten hoeft men het echt niet te laten. Het gaat maar om f. 5,- per jaar (1978) voor volwassenen, terwijl jongeren al voor f. 2,50 lid kunnen worden.

Weet u overigens nog een treffende naam, die we dit blad kunnen geven?

De eerste reacties waren goed, zoals u in het begin heeft kunnen lezen. Een aansporing om ermee verder te gaan. En voor u kan het een begin zijn van een verzameling, waarin u nog eens leest of waarin u nog eens wat opzoekt. Mochten er onder u nog zijn, die interesse hebben in het eerste nummer, dan zijn bij de redactie nog een aantal exemplaren verkrijgbaar.

Veel plezier!

- Denekamp, 17 juni 1978

-de redactie-

April

April, April, April,
dee döt net, wat he will
Wat wil he dan, wat wil he dan?
Hee wil uns wiesen, wat he kan:
Lat grös en rogge gröjen,
de sleetbeerbüsche blöjen.
Hee lat de manlöö drawen
en 't gorenland ümgravem,
drek met de schofel totten
en grote hänen potten.
Hee lat de frauöö schummeln
in alle höke rummeln,
lat kinner bliede springen
en „sap-sap-piepien“ singen. —
Dan stüürt hee wind uuf 't oosten,
en alleman möt hosten.

April, April, April,
dee döt net, wat he will
Wat wil he dan, wat wil he dan?
Hee wil uns wiesen, wat he kan:
Hee lat de bekken blöjen —
de botterblomen blöjen.
Hee lat de spreen bösseln
en tegenmekaar an bösseln.
Hee lat den tüütweip ropen,
jungs nå de wichter lopen.
Hee lat de poggen kwaken,
de müschen rüsie maken,
lat grönen alle hegen
en spannevögel flegen. —
Dan stüürt hee hagelbüjfen
of lat 't noch määßl weer snijfen.

April, April, April,
dee döt net, wat he will
Mangs reert he en mangs lacht he,
mangs is he kwääß, mangs sachtie,
steht alleman de gekke an,
maakt alleman weer wakker,
'nen rechten grappenmaker!

uit: "Zwischen Burg und Bohrturm", 1977, door
Lucie Rakers

Bernard

Dit jaar wordt het feit herdacht dat Johannes Bernardus Bernink op 24 januari 1878 werd geboren als zoon van Gerardus Bernink en Lena Kokkeler. Vader Bernink was schoenmaker en woonde aan de Brinkstraat.

J.B. Bernink werd schoolmeester en kwam aan de dorps-school te Denekamp te staan. Al spoedig toonde hij een meer dan normale belangstelling voor de natuur, die hem later wel eens de naam "vöggelklaos" deed toekomen. Steeds maar weer zag men hem schijnbaar dwalen door bos en heide, door de velden en langs de oevers van de Dinkel. De jonge Bernink bouwde een fraaie verzameling natuurelementen op in de werkplaats van zijn vader. Zo hing hier ook een kastje met een vijftigtal geprepareerde vlinders erin.

Verscheidende mensen hebben daar hoofdschuddend bij staan kijken: "En ik dach'n nog wal, dat d'r mër dree soort'n wass'n: nen witt'n, nen gell'n en nen boont'n!".

De verzameling groeide en groeide.

Een vurige wens van Bernink was een museum. Van zijn eigen tractement ad. f 500,-- per jaar kon hij dit onmogelijk bekostigen. Hij kreeg echter van alle kanten steun, zodat zijn wens in vervulling kon gaan. In 1911 kwam achter de woning aan de Brinkstraat (waar nu de fa. Olde Hanter een modezaak drijft) het eerste museum. Een steen boven de voordeur op zij van de woning herinnert daar heden ten dage nog aan.

Op tweede Pinksterdag van dat jaar werd het museum officiëel geopend. Het kwam onder beheer te staan van een vereniging, later een stichting. Het museum kreeg als naam "Natura Docet". Dit betekent: de natuur onderwijst.

Door de tijd heen is dit Natura Docet een begrip geworden voor natuurliefhebbers.

Maar meester Bernink, zoals hij doorgaans werd genoemd, zat niet stil. Hij bleef maar doorgaan met verzamelen, les geven, propageren, publiceren en maakte aldoende

Museum voor Natuurlijke Historie „Natura docet”,
gesticht 1911.

Geopend: Mei tot October van 8 uur v.m. tot 8
uur n.m. October tot Mei van 9 uur v.m. tot 5
uur n.m.

Entrée 25 cent. Kinderen tot 12 jaar 10 cent.
Onderwijzers of ouders met schoolgaande kinderen
genieten des verlangd reductie.

J. B. BERNINK.

Natura Docet tot een begrip voor het hele land. Dene-
kamp kon dan ook trots zijn op dit eerste streek-na-
tuurhistorisch museum.

Geprepareerde vogels, vlinders en planten, fossielen,
gesteenten en mineralen alles kan men er aantreffen.
Bernink ijverde steeds sterk voor de verbreiding van
de natuurbeschermingsgedachte. Tevens zette hij zich
in voor de popularisering van de natuur-historische
wetenschappen.

Twente dankt dan ook een ongekende grote belangstel-
ling voor het natuurleven aan hem. Bernink's juichende
beschrijving van "Ons Dinkelland" getuigt hiervan.
Het huidige gebouw aan de Oldenzaalsestraat werd op
27 mei 1922 feestelijk geopend. In 1961 onderging het
museum een flinke uitbreiding.

Helaas kon de meester dit niet mee maken, want op
tweede Paasdag in 1954 is J.B. Bernink op 76-jarige
leeftijd overleden.

In 1946 schreef meester Bernink: "Mijn haren zijn grijs.
Het bestuur moet omzien naar een opvolger. Het museum
kan nog tot hoger bloei komen; of het zal afzinken tot
een dode massa, waar niemand iets aan heeft. Van hem
en zijn medewerkers wordt liefde, toewijding en opvoed-
kundig talent vereist. Het levende woord moet de dode
stof bezielen."

Even heb ik genoemd het door Bernink in 1918 geschreven
boek "Ons Dinkelland". Hieruit zou ik nog het volgende
willen citeren: "De natuur is de oudste en de jongste,
de eerste en de laatste, de meest nabije en de meest
intense van al onze leermeesters". Kijk, dat was mees-
ter Bernink.

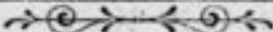
En, nu ook in 1978 nog, moet geconstateerd worden, dat
dit zo is. Zij is er immers altijd en overal. Veelal
wel zonder dat we het merken. Want, komt het niet
nog ó zo vaak voor dat de natuur genegeerd wordt?

Toch zullen we hier en daar een enkel plekje moeten
bewaren, ongemoeid moeten laten, om te kunnen zeggen
aan onze kinderen en kleinkinderen, en nu wil ik Ber-
nink even aanhalen: "Zie, zo was het eens!!!

De natuur is zo broos, vooral tegenwoordig. Laat niet

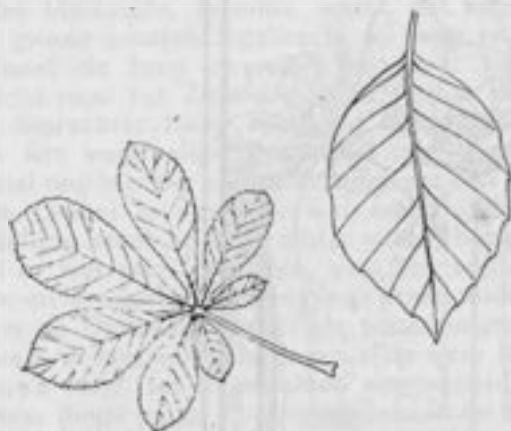
Natura Docet - 1922

		BEZOEKT HET		
Museum „Natura docet“.				
DAGELIJKS GEOPEND.				
				
				

alleen het economisch belang en het eigen "ik" hoog-
tij vieren. Door een gezamenlijk dragen van de lasten,
lijkt een verantwoord toekomstbeeld te verwezenlijken.
Leest u eens hoe meester Bernink 60 jaar geleden
genoot van de natuur en hier en daar toen al vermanend
"den vinger opstak".

Denekamp, 7 mei 1978.

H. Boink

NATURA
DOCE

BERNINK

LANGS DEN DINKEL

ALS het ons om de natuur te doen is, mijden wij zooveel mogelijk de groote wandelwegen. We nemen den ouden weg, die voor een honderd jaar „de postweg” was en leidde van Lingen—Nordhorn over Denekamp naar Oldenzaal „den olden Diek” en die ons nu voert langs het erve Grondboer naar „de olde brug” aan den Dinkel.

We staan aan den Dinkel!

Het heldere water vloeit, stroomt en kronkelt onder de oude brug door noordwaarts. Steile wanden bloemgetooid, hooge boomen en kreupelhout, zoover de Dinkel slingeret naar Dinkeloord en Singraven.

Het blinkende, levende water, dat komt en gaat, het heeft een groote aantrekkingskracht op jong en oud.

Vanaf de brug overzien wij eerst het landschap met het gezicht naar het Zuiden gekeerd. Links een breede vlakte met het daarachter hoog oprijzend bouwland. Tot zoover strekte zich het voormalige Dinkelbed uit. Rechts over het dijkje is het dal nog breeder en daarachter weer een esch: hoog bouwland.

De Dinkel is dus hier wel een honderd meter breed. Bij winterdag staat er alles onder water; het komt tot aan de brug, gaat er wel eens overheen, vult het wijde Dinkedal als van ouds en gindsche dennengroep staat midden in 't water.

Als de Dinkelsluizen bij de watermolens goed hun werk verrichten, is met een acht dagen alles weer in zijn gewone doen; massa's zand, tot rivierduinen opgespoeld, liggen dan langs de oevers; diepe gaten zijn uitgespoeld in de uiterwaarden en steile oevers zijn afgebrokkeld en in de rivier gesmakt.

Nu is het Juli en is het riviertje de kalmte zelf. Groote zuringbladeren (*Rumex*) als pisangplanten; slanke, vinvormig gedeelde bladeren van Wattereppe (*Sium latifolium*) steken rustig hun spitsen naar 'boven. De forsche zwanebloem (*Butomus*) staat daar man aan man; de bladeren zijn hun zwaarden en de bloemstengels prieken met gesteelde druppels purperbloed. *Butomus*, de latijnsche naam, beteekent: ossenslachter; dan is de Hollandsche naam toch veel mooier. Vlak er naast staat het Pijlkruid met pijlvormige bladen en kogelvormige vruchthoepjes; die lange smalle met het water meedrijvende bladen zijn ook van Pijlkruid.

Op dien ouden stronk, het lijkt wel een rizophoor, heeft zich het blauwe Glidkruid weten te vestigen; bij paren gluren de bloempjes uit hare schuilhoekjes langs den vierkanten stengel, allen één kant uit.

boomvalk

Hooger verheft zich de paarse kattestaart (*Lythrum*), wier fijne kelk en bloemblaadjes volstrekt niet in harmonie zijn met de krachtige houding der plant.

Over thym, hardbloem, muurpeper en havergrasjes gaan we den dijk af naar de Dinkelvlakte. In 't losse zand, zwakjes aaneengehouden door iets beekbezinking groeien kruiden van droge, zonnige standplaats: bergzandklokje, tripmadam, zilverganzelik, steenbreek, bevernel, vroegezegge, viltkruid, grijs buntgras en zandzegge. Een van de mooiste bloempjes, die hier bij duizenden groeien, is de steenanjelier (*dianthus deltoides*), op sommige plaatsen is de grond er rood van. Daar staat de zeldzame, langbladige veronica met zijn lange tros blauwe bloemen. Als gij ze niet per sé wilt drogen, laat ze staan, zij wordt veel te veel afgerukt. Langs den zoom van de oude rivierkolken vindt ge de *cicendia*, *centunculus*, *Sagina nodosa*, de *littorella lacustris*.

Hier op het blinkende barre zand, dat de rivier bij hoogen stand heeft uitgeworpen, liggen vele plantjes met rozestengel en kransen van witte bloempjes: de hardkelk en daar vlak bij het duizendgraan, *herniaria globa*, groen met gele knopjes. Ze legeren zich op den grond, om de huidmondjes in eigen schaduw te houden; noode scheiden zij van het vocht dat ze toch reeds zoo schaarsch vinden; wat boren ze met hun wortels diep in 't zand! Graaf er eens een uit! Wat een moeite voor die kinderen der natuur om aan den kost te komen!

Die kronkelende Dinkel, met zijn gele plompen, plaris- en iriszoomen, met die oude dennenbosschen en knokige eikreuzen er langs, met een vloer van gras, dat schitterende landschap met plassen en weiden en boomgroepen! Het geheel moet ge zien, bewandelen, om er enthousiast over te worden!

Verder moet ge wandelen over het smalle voetpad langs het steil afgebroken roggeland, waar groeit de Kardinaalsmuts, de Hop, de *Cuscuta Europea*. Links ligt een oude rivierarm, thans één bloemenweelde; vergeet vooral niet daarop te letten en zoek den ouden steilen pever. Voor 't Hassinkhof en rechts de aan verrassingen rijke Dinkel! *Oenothera*'s groeien daar bij honderden, *Sedums*, *Lelietjes* en roode Anjers. Over een wal glijdt ge naar beneden en staat dan op de Dinkel-uiteerwaarden. Het eerste wat daar opvalt is het mooie Duizendguldenkruid en verder al dat fijne grut van vochtige heide: *Cicendia*, *Juncus capitatus*, *Gentiaan*, *Radiola*, *Thrinia*. Ge klimt over een stroomend beekje juist op het punt, waar het zich in den Dinkel stort, sluipt langs een dennenboschje, en ge staat op een groote vlakte, waar de kronkelende Dinkelslang een diepe kanon heeft uitgeslepen. Daar zijt gij bij de Kampbrug.

Komt ge hier in October, dan bloeit er nog schaarsch een blauwe Succisa, een Klokje en eenig Thijm. Grooter en kleuriger zijn dan de gele en bruine paddestoelen, allerlei soorten boleten en russula's... en vooral niet te vergeten de kleurige vogel-nestzwemmen. Dan roept de kleurenpracht van den herfst menig schilder en schoonheidminnaar herwaarts.

Het mooist zag ik het landschap langs den Dinkel op 'n zomeravond, toen ik aan zijn oevers lag onder lage dennen. De zon was ondergegaan. Nog gloeide de lucht in helle kleuren van opaal en karneool, van paars en purper. Wijd open lag het land, het leeggehaalde, gele stoppeland. Traag vloeiende het glinsterende Dinkelwater, waarover zwarte schaduwen gleden. Zacht suist de forsche Phalaris bij d' effen slag van de oeverlisch. Droomend van haar dartel spel, in gouden zonneschijn, rust onder een blauw gazen spreij de calopteryx op het zachte blad van de lysimachia.

Wij leggen ons hoofd in het dauw-persend gras en de verhitte slapen laven zich aan de druppels, die de koele atmosfeer niet meer tot zich nemen kan.

En als de maan boven 't bosch is gerezen en haar stralen werpt over het schoone landschap, dan trilt in ons binnenste een teedere snaar, die zingt van vrede, geluk, van liefde. Alle haat en nijd, elke woestheid en wanklank, ze zijn verzonken in diepe Dinkelkolken. Wij vergeten alle verdrietelikheden des levens, wij smaken een genot, dat is zoet, edel, onbeschrijflijk!

De Dinkeloovers bieden zoo vele mooie punten!

door J. B. BERNINK.

Fragment uit „Ons Dinkelland“, Denekamp 1918.

Nen heelen vrömden meneer, wied fôr oet Hollaand was de Greens bi'j de Rammelbekke passeert in zien'n Chevrolet. Hee dach no 't Tweentsche boerenleven es te zeen. En hee vreug de baas van de wachtpost um inlichtingen (dee baas et de leste tied niks as kreentenweggens, hee hef ne jonge zönne, mos wetten; gelukkig is-e in het doarper zee-kenhoes geboaren, aans har den ni'jen secretaris nog twiefeld of-e wal Hollaander was).

Een paar minuten later stun eergens an de stroat nen auto stil en leup den meneer met ne taschke den slöbberweg in, natuurlijk noar Mörsche-Dieks' de medelboeri'j van heel Nd.-Deurningen.

„Mooie klomp-afdrukken.“ zer meneer tot zikzölf. Dee warren van Jannöäken, dee daags te veurten met de spitssnuitkes van schoone onder 'n aarm noar de stroate was lopen. De boeri'j van Dieks lag d'r schier in de veerf, de weendveern krietwit en den geffel good in'n teer. 't Enige wat verweerd was, was 't hoes-nömmer boawen de staldeur. De heer stevent liek op de staldeur of en begint te kloppen. Ne koo rammelt an den reppel. Nog es harder kloppen en no slat Hertha an. Gelukkig komp Leisken weer van 't hoonderhok woar zee just moosbla hebrachde.

„Dag meneer,“ zer Leisken, mer zee keek wal 'n luk schuuns, want heeren met tasschen stoat bi'j eer in 't zölfde anzeen, as keerls met beenkappen.

„Dag jonge juffrouw“, zèr hee,
„ik zou zo graag de boerderij zien,
zou de baas het goedvinden?“

„Komt u maar mee,“ deur zee
de niendeur los en eer stem wör-
den al woarmer. „Gelukkig gennen
contrôleur of zoalets van de be-
lastinge,“ dachde zee al veurgoan-
de oawer de woasemende delle.
letskes peep de deur en zee stun-
den in de achterkökken woar
Dieks bi’n kachel zat met de
Twenntsche kraante. Hee was nog
nich kloar met alle nijjoars-weun-
schen an „vrienden en kennissen
en aan cliëntèle en klaanten“ en
zoa foarts.

Den heer kreeg nen stoel too-
scheuven en drekt ok ’n kumken
koffie. „A’j van de Prüschen komt,
dan smaakt zok grei wal,“ neug-
den Jannöäken.

Den vrömden proaten oawer
stiepel- en geffeltekens oawer et
merwënterhoarn en et poasveur.

„En no de boeri’je“ zèr Dieks
met ne stemverheffing en gung
de delle op.

„Den heurnman môt kalvern
an ’t lest van disse moand en den
kroeskop miltn Meert; zien hoar
steet zo stug; et zal wal ’n böln-
kalf wörden.“

Den heer wees noa nen breed-
heurnigen „Die zal ook wel gauw
moeten kalveren?“

„Nee meneer, et is ne bölle,“
lachs Dieks, „en no de peerde nog
efkes zeen.“

Met de roene an de halster
stun Dieks doar en prees ’t deer
met ziene twee witte veut, dat
op alle concoursen pries haaln.
Effen later mós zienen Jens de

stamboom mer teunen. Dieks dee greuten as grös in 'n veurjoars-regen.

„Ik zou zo'n beest graag kopen“ zer meneer.

„Is nich te koop“ beet Dieks.

„Als ik er eens een dozijn hondertjes voor bood, wat dan?“

Bi'j de Beerkenboer keeken ze as aait oawer'n nienduur hen met dree man te hoap.

„Zöl Dieks nen koopman hebben veur de roene?“ zer Beerken-Graads.

Zee zaggen Dieks en den heer mekaa in de haand klappen.

Ne vrachtwage wiet fôt hef et peerd 'haald. En Dieks is drok met 'n vul an 't beleren. Hee hopt, dat doar ok weer gaank in komp.

uit: Parochie Contact
3e jaargang

NIEUWS vóór 65 jaar

(uit: Tubantia, Nieuws- en Adver-
tentieblad voor Twente van
10 januari 1913)

10-januari 1913

DENEKAMP. Te Denekamp is in de nacht van 28 op 29 December 1912, bij gelegenheid van diefstal, gepaard met moord en brandslichting vermist: 1 lange gouden ketting met platte ronde schaklen, waaraan een bewerkt kruis, 1 gouden ketting met gedraaide schaklen (koordketting), waaraan medaillon (gouden horlogevorm); gouden boerenmutsbellen, fijn bewerkt; 4 à 5 gouden ringen, waaronder een ring met afplaatjes en met bloempjes gegraveerd; 1 ring met knopjes; 1 gladde ring; 1 langwerpige gouden broche speld, met bloempjes bewerkt; 1 zilveren beugeltasch. Deze voorwerpen zijn van ouderwetsch goud. De officier van justitie te Almelo verzoekt opsporing en bericht.

— Op den vermoedelijken dader van den moord te Denekamp, wordt door de Duitse grensbambten druk jacht gemaakt; doch tot nog toe zonder succes. Ofschoon hij, naar men ons uit Bentheim bericht, nu hier en daar weer daar aan de Duitse grens gezien moet zijn, heeft men hem alsnog niet kunnen vatten.

Het is al weer tien jaar geleden, dat Denekamp geteisterd werd door een zware windhoos. Het was zaterdagmiddag, de zesde juli, ergens tussen twee en drie uur, toen een korte maar hevige windhoos grote schade aan gebouwen en gewas aanrichtte. Het duurde allemaal slechts enkele tientallen seconden. Toen was het gebeurd. Beuningen was er wel het ergst aan toe. Vooral het kassencomplex van tuinder Raatgerink heeft het moeten ontgelden. "Oerkracht verwoest nieuwe kwekerij", meldde het dagblad Tubantia van 8 juli 1968.

Hoe het precies gebeurd is, weet niemand. Het regende en onweerde, ja dat wel. Maar dat bracht de tijd van het jaar weliswaar mee. Doch plotseling waren daar die "Zwarte slurf en dat lawaai". Sommigen zeiden: Het lijkt wel een motor. Anderen dachten, dat er een vliegtuig neerstortte. Bakker Blokhuis uit Denekamp dacht zelfs even dat de wereld verging: "Man, ik durfde zelfs eerst de kelder niet uit, zo'n geluid, vreselijk".

Dakpannen vlogen door de lucht en richtten overal, waar ze wat ontmoetten, schade aan. In allereil werd dezelfde middag van alle kanten hulp aangeboden. Vooral het particulier initiatief was bijzonder groot.

Met name het centrum van Denekamp heeft het zwaar te verduren gehad. De ruiten van de winkels op de Eurowerft waren voor een groot deel vernield. Het resultaat was een waar tapijt van glas en puin. Bulldozers moesten tientallen kapotte etalage-ruiten, duizenden afgewaaid dakpannen en zelfs wasketels, stoelen, duivehokken en wat eens een heuse koelkast was, opruimen.

Bij garage Tijkorte aan de Brandlichterweg, waar vijftien buitenstaande auto's zwaar werden beschadigd, raakte de zestienjarige T. Dingeldein ernstig gewond door glasscherven.

Vele omgewaaide bomen en telefoonpalen bemoeilijkten de hulpverlening. Elektriciteitsdraden maakten hier tenslotte de chaos compleet. Zwaar machinewerk werd ingezet om de overblijfselen van bomen en palen op te ruimen.

Doordat vele elektriciteitsleidingen het hadden begeven was menig boer weer aangewezen op het met-de-hand melken van de koeien. Vele koelkasten en diepvriezers, vaak welgevuld, dreigden hun inhoud te laten bederven.

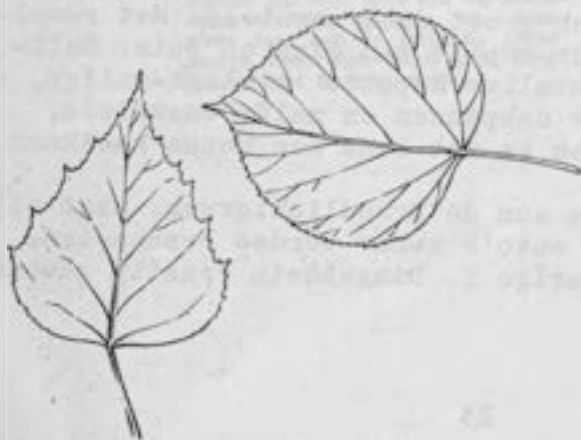
De kracht van de windhoos moet zelfs zo erg zijn geweest, dat de windhoos bij het passeren van de Dinkel een grote hoeveelheid water de lucht heeft ingezogen. Dat water heeft daar als een zuil boven het land "gestaan".

Een uur later scheen de zon al weer. Alsof er niets aan de hand was. De wind was even gauw gaan liggen, als dat hij opgekomen was.

Tien jaar later, alsof er niets aan de hand is geweest. En toch zijn we in de tussenliggende tijd nog wel enige keren verrast door zware stormen, welke ook hier in het landschap nu nog hun sporen tonen. Het is de natuur, zullen we maar zeggen.

Denekamp, 16 april 1978

H. Poink

Het is dit jaar honderd jaar geleden dat Denekamp zijn vierde burgemeester kreeg. Bij Koninklijk Besluit van 3 januari 1878 werd G.W. Hoogklimmer benoemd tot burgemeester van Denekamp. Gerrit Willem Hoogklimmer werd geboren op 12 mei 1840 in Laar (Pruisen; nu West-Duitsland) en was Ned. Hervormd. Hij was een zoon van Hendrik Martin Hoogklimmer en Anna Agneta Stork.

Bij zijn installatie op 19 januari 1878 heet wethouder Th. Verhoeven, die optrad als waarnemend burgemeester, de nieuwe eerste burger namens allen welkom met "den wensch dat Z(ijn) E(del) A(chtbare) langen tijd moge werkzaam zijn tot heil dezer gemeente". Een lange tijd is het inderdaad geworden, tot 45 jaar toe. In de ogen van sommige Denekampers, wel eens minder heilzaam. Lees hierover maar eens een stukje uit de notulen van de raadsvergadering van 23 juni 1922, dat na dit verhaal in dit blad is opgenomen. Het staat onder de kop "Waarom Denekamp geen grond kwijt wilde aan Weerselo".

Veel heeft hij echter voor de gemeente gedaan. Vooral het onderwijs en de steeds voortdurende zorg voor de wegen hadden zijn grote aandacht. Juist in zijn tijd werden de plannen ontwikkeld en zelfs, zij het niet op een eerder voorgestane wijze gerealiseerd, met betrekking tot de aanleg van een waterweg en een treinverbinding met plaatsen elders in Twente.

In zijn toespraak vraagt de nieuwe burgemeester in het bijzonder de hulp en medewerking van de heren wethouders, met wie hij bijna dagelijks "ter behartiging der gemeentebelangen zal in aanraking komen". Hij biedt hen ook alle steun aan. Verder vertrouwt hij er op dat allen eensgezind zullen samenwerken "om den bloei van Denekamp te helpen bevorderen".

Honderd jaar later: partnerschaft met Kirchberg. Bevorderen van de bloei van Denekamp staat in een geheel ander daglicht, als toen, in 1878.

Naast burgemeester werd Hoogklimmer op 18 februari van dat jaar benoemd tot gemeentesecretaris. Dient voorganger Hendrik Warnars had die functie eveneens uitgeoefend.

Hoogklimmer woonde voordat hij in Denekamp kwam in de gemeente Avereest. Op 13 februari 1878 kwam hij bij meester Lazonder in pension. Hij was toen nog ongehuwd. Op 3 juli 1884 vestigde hij zich ergens in een huis aan de weg naar Oldenzaal, even buiten Denekamp, net op het grondgebied van de gemeente Losser. Hij is getrouwd met Anna Geertruid Jordaan. Na haar overlijden is hij hertrouwd met Adeleide Duconia Antonia Elisa Christina Eberhard. Op 30 september 1926 is hij overleden.

Hoogklimmer heeft in zijn werk vele medewerking genoten van Denekamps burgers.

Minder plezierige dingen bleven hem echter niet bespaard. Denekamp, als plaats en gemeente welke overwegend bestond uit een Rooms-katholieke bevolking met een protestante burgemeester kon wel eens teleurstellingen of botsingen verwachten. Deze zijn er dan ook geweest. Voor een opgetekend voorval heeft meester Mulders gezorgd. Hij noteerde hierover in zijn nagelaten dagboek. Hieruit is op te maken, op welke wijze burgemeester Hoogklimmer had ondervonden hoe pastoor Van den Bosch, als het om godsdienstige belangen ging, onverbidde kon handelen. Tussen de kermis te Ootmarsum en de vette varkensmarkt te Oldenzaal was er in het dorp een kermis, de zogenaamde Bréénker-kermis. Vanuit Ootmarsum kwamen de spulbazen naar Denekamp, om daarna verder te trekken naar Oldenzaal. Hoogklimmer had toestemming gegeven om de kermis op Allerzielen te openen. Dit zette kwaad bloed op bij de pastoor. Een preek, waarin men geregeld kon horen van hoogklimmen en laagdalen, was zijn bescheid. Het gevolg was uiteindelijk, dat de opening werd uitgesteld.

Bij gelegenheid van zijn 25-jarig ambtsjubileum als burgemeester in 1903, werd hem door de raadsleden een stoel als geschenk gegeven. Wethouder Aarnink merkte bij die gelegenheid op, dat de burgemeester in huis wel stoelen genoeg zou hebben en dat men er de burgemeester ook nog wel eens in zou willen zien zitten. Deze stoel gebruikte Hoogklimmer dan ook tijdens raadsvergaderingen als voorzittersstoel.

Met ingang van 1 januari 1923 heeft burgemeester Hoogklimmer zijn functie neergelegd.

Bij zijn afscheid op 31 december 1923 hadt hij deze stoel aan de gemeente aan voor gebruik in de raadszaal van het nog maar juist ingebruik genomen raadhuis.

Bij deze gelegenheid richtte de scheidende burgervader zich tot de raad met de volgende woorden:

"Afscheid! hoeveel weemoedigs ligt niet in dit woord! Afscheid nemen van de betrekking, die mij steeds lief was, en waaraan ik gaarne mijn krachten gaf, valt zwaar. Het Burgemeestersambt heb ik steeds genoemd het schoonste dat bestaat, en zulks om zijn veelzijdigheid, maar vooral omdat het zooveel gelegenheid biedt zich maatschappelijk nuttig te maken, om veel te kunnen zijn voor anderen. Is mij dit in sommige opzichten mogen gelukken, dan heb ik, dat naast God, te danken aan de vele goede raadslieden, waarvan ik mij in den loop der jaren omringd zag. Ik denk hierbij aan de velen, die ons reeds naar beter gewesten zijn voorgegaan, maar ook aan de oude nog in leven zijnde leden, aan wie ik bij dezen nog wel mijn bijzonderen dank breng voor den ondervonden steun".

In zijn dankbetuiging benadrukt hij de "vriendelijke gastvrijen aard der bevolking".

Hoogklimmer vervolgde zijn toespraak: "Mijne Heeren! Gewichtig is de positie van een raadslid. Dat ieder daarvan diep doordrongen moge zijn. Aan een onwaardige komt deze eereplaats niet toe, hij ontsiert deze vergadering".

Verder vermeldde hij dat de financiële toestand van de gemeente hoogst gunstig genoemd mag worden, ondanks het vele, dat in de achterliggende periode tot stand is gekomen. Doch de oorlog (1914-1918) heeft ook de gemeente Denekamp niet ongemoeid gelaten. Men heeft zware financiële offers moeten brengen. Wat zoal tot stand kwam was de verbetering van de wegen en waterleidingen. Ook de realisering van het nieuwe gemeentehuis in 1921 gaf hem een bijzondere voldoening. Daarnaast was de elektrificatie begonnen. Met ingang van 1 januari 1923 had Denekamp een elektriciteitsbedrijf. Ten aanzien van het lager onderwijs waren er nogal wat moeilijkheden. Hij wenste echter dat voor deze een goede oplossing zou worden gevonden. Hij beëindigde zijn toespraak met "Zoo dan

M(ijne) H(eren) is het scheidingsuur geslagen, tegelijk met het weldra scheidende jaar. U allen wensch ik bij de intrede van het nieuwe jaar van harte geluk. Geve God, dat het voor u en uwe gezinnen veel heil en zegen moge brengen, dat het voor ons allen een waar Zalig Nieuwjaar moge zijn".

De burgemeester was zichtbaar bewogen, toen hij deze rede uitsprak. Aan het slot werd geapplaudiseerd.

Namens de gemeenteraad en de ambtenaren bood secretaris S.J. Andringa de burgemeester een zilveren gedenkpenning aan, waarin het gemeentewapen voorkwam, met de volgende inscriptie "Aangeboden door de Gemeenteraad en Ambtenaren van Denekamp aan den Edelachtbaren Heer G.W. Hoogklimmer, Burgemeester 1878-1923".

Namens de raad sprak nog de heer G.J. Derkman, juist benoemd tot tijdelijk wethouder. Hij hoopte dat de burgemeester een welverdiende rust tegemoet zou gaan. Een rust waarvan hij nog vele jaren in opgewektheid van geest en goede gezondheid zou kunnen genieten.

Pastoor W. Knuif sprak namens de burgerij van Denekamp. Hij bood namens de gemeenschap een prachtige staande elektrische lamp aan als blijvende herinnering aan het elektrisch licht. Deze aanbieding ging gepaard met een kernachtige toespraak. Knuif vestigde hierin de aandacht op een herinneringsmonument, waarop hij toepaste het opschrift, dat hij gezien had in een oude kerk. "In die kerk een meesterstuk van bouwkunde, ligt begraven de bouwmeester. Op zijn graf staat geen monument; een eenvoudige steen vermeldt alleen zijn naam. Daaronder staat te lezen het opschrift: Siquaeris monumentum circumspice, ofwel "Zoo gij een monument zocht, zie om u heen".

Hij vervolgde: "Edelachtbare Burgemeester, het monument dat het nageslacht zal herinneren aan Burgemeester Hoogklimmer is het Raadhuis, waarin u thans voor het laatst als burgemeester de raadsvergadering voorziet". Pastoor Knuif eindigde zijn toepspraak met de bede dat de aangeboden lamp onder Gods zegen nog vele jaren de avond van zijn leven mócht verlichten. Dokter A.J. Hondelink sloot de rij van sprekers met een korte toespraak. Deze wees erop dat Denekamp vroeger een kleine gemeente was, die groeide en bloeide onder het burgemeesterschap van Hoogklimmer.

Hierna werd de burgemeester te midden van de raadsleden, secretarie- en politiepersoneel gefotografeerd. Na de sluiting van de vergadering werd nog eens een foto gemaakt voor het gemeentehuis met alle aanwezigen.

Zoals reeds vermeld kreeg Denekamp in de laatste jaren van de ambtstermijn van Hoogklimmer zijn eerste raadhuis. Bijna 30 jaar had hij ervoor geijverd. Tenslotte mocht hij de officiële opening nog meemaken.

Hoogklimmer werd opgevolg door Jan Wynia. Interessant is misschien nog wel te vermelden dat de familie Hoogklimmer een familiewapen bezat. Een afbeelding ervan is te vinden in het glas-in-lood raam dat Hoogklimmer destijds heeft geschonken bij de opening van het nieuwe raadhuis in 1921 en dat is ingebouwd in het trappenhuis. Ook de mooie eikehouten schouw in de raadszaal herinnert nog aan de periode Hoogklimmer. Het randschrift vermeldt: "1878 Burgemeester G.W. Hoogklimmer 1918." Een herinnering aan zijn 40-jarig ambtsjubileum als burgemeester. Erg treffend is de spreuk, die achter in de schouw op de zeer fraaie tegels is te lezen: We kant maken, segget mi
Dat et alman to danke si.

Hiermee was de periode-Hoogklimmer beëindigd.

In de nabije toekomst zal ook nog eens ingaan op de geschiedenis van de andere burgervaders, welke Denekamp gekend heeft.

Degene die nog iets weet uit de tijd van burgemeester Hoogklimmer zou me er een groot plezier mee doen, dit eens te vertellen of te schrijven. Hiermee kan een zo volledig mogelijk overzicht worden verkregen over de periode, waarin hij in Denekamp heeft gewerkt. Dus - graag reacties!!

Denekamp, 22-4-78

H. Boink.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'G.W. Hoogklimmer', with a stylized flourish at the end.

handtekening van Hoogklimmer

WAAROM DENEKAMP GEEN GROND KWIJT WILDE
AAN WEERSELO

De Voorzitter. Het de gemeente Weerselo.
De Voorzitter. Het de gemeente van de oer-
schikende van het Staten ingekomen elste.
het baarment. Het de nogt een voorzitter
dat een den voorzitter wordt afgeden.
poor, dat de voorzitter overzichten. Het de
de overzichten, al datgene de overzichten, wat
de uitbreiding van de grensoverzichten zal
vorderen. Het de Raad. Het de Raad.
voelt een. Het de Raad. Het de Raad.
de overzichten. Het de Staten.

De Secretaris heeft het overzichten.
De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Voorzitter. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten. Het een voorzitter met
de overzichten. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Voorzitter. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Voorzitter. Het een voorzitter met
de overzichten. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Voorzitter. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Voorzitter. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Voorzitter. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Voorzitter. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Voorzitter. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Voorzitter. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Christen. Het een voorzitter met
de overzichten.

De Heer Schmitz. Ja, van die candida-
denlijst kan ik ook nog wel wat me-
tellen. En het laatste in 't Bulletin
is de mijn aannepijnt geleverde voor de
publicatie. Maar ook beneeden Raad,
wijzen die publicatie is niet bij de
heer voorgelaten. Kommen nu heeft
die dingke goedaardig en door de heer be-
zoeken, waaraan de zaak gepubliceerd.
Dat de candidatenlijst inderdaad ingeleverd
worden, is bij ons niet bekend geworden.
Het ding wel is dat het, later moet
ik dat, want het is niet bij de heer
voorgelaten. Dat gebeurt ook al later altijd
niet.

De Heer Heek. Is die lijst omge-
keerd of niet?

De Voorzitter. Leukus zegt, dat het
geleerd is als met ieder andere publicatie.

De Heer Leukus. Ik heb niet gezegd,
dat het niet geleerd is.

De Heer Heek. Ik stel een, de
candidatenlijst is inderdaad van den
Raad te bevestigen.

De Heer Deukman. Ik weet ook
bekennen, dat ik van de heer zaak niet
begrip. En Heek is een de heer met elke
leukuschap verwant. Dat is veel om
partijdeur.

De Voorzitter. Als op de publicatie
niemand komt, kan ik niet helpen.
Als de Heeren niet weten, hoe de zaak
zich heeft ingedragen, wil ik u wel
mededeelen. Het het begin af hebben
de Heeren Heekondert thans de onder-
werking niet willen verlaten. Het
heerstaande een herhaald, schijnt
wan den Commisaris der Gemeente
bleef de weigering bestaan. Volgens
art. 127 der Grondwet is het van 1882
den Commisaris overzichten ge-
geven, zoals art. 131 v.o.v. schijnt. Het
niet, werd opgedragen om ten laatste
al datgene te doen, wat in het nu-
male geval tot de Compromis van
D. in H behoort. Daarvan heb ik ver-
staan. En nu heeft de candidatenlijst
plaats gehad.

De Heer Albion. My lieve heer. Boven
kamp, en verhoopen. Zonder dat we
het welken. Ik zeg, dat om het begin
of de welkender is tegen waren, vanmer
ken dat wein?

De beheren der D. zaak is hier aan-
hangig gemaakt door Gd. Haren.

Welken Albrecht, a Hen, dat wort ik on-
derzoekte. Het is een zeer vrucht afbrenger
door God Shaten.

De Nieuwletter. 't's hebben hier te looken
om intrent de draag van Ope Staten.

By George Washington Plafie, or agent.

De Heer Plakmaat H. v. d. Wind, dat het
voorgestaan is, de schuld is van de zwel-
kouders. Ze hadden de medoverdring niet
moeten swijgen, dan had het niet
in handen behooren van den Burge-
meester alhier.

De Voorzitter: Het Paktinaat is openbaar
te maken.

Die heer Kuis. Nacton, we daren op alle
wat de burgermeester wil, ja zeggen. Alle
Ede Staten of onze praelat boedwiele niet
doen, het daren come door.

De Heer Willem van der Wilt
Londen met geen het voorstel zijn, maar
daarom hoorden ze verder niet mede-
ken, dat G.P. met zideren bevestiging
sieder der Comissie kwam.

Go Heer Hints. Ik kan niet overtuigd
dat het een goeder ons beoogt.

De Heer Pothemaat, ik kan me best
begripen, dat de weefstanders er bij
waren, maar ik kan me niet
begripen, dat ze zich onthielden
aan medewerking.

De Heer Kiechel 2. Ligt er a an
is welk standpunt Kiechel stelt.

De Heer Polderman, Oke Kuko.

De Heer Fokkers, In het Callose van
3 en 10 hadden de vruchters nog een klein
stengels.

Dr. Eben Hanks. That is anders ge
beurd.

De Heer Fuhkers. Ge had zeker
wel medewerking. Maakt verslagen.

De Heer Kuhn (Dau. wasenave eerst
krankinnig geworden).

De Heer Ridderik Loos wie is de
grootvader van ons, hij wie
een vromer, dan verzoekt het ont-
breken al

De Boorzitter. Dat is een al twee
ker boordzitter. De boordzitter heeft
opgemerkt dat door ingedrongen
zijn adres tot G. d. H. is gericht.
G. d. H. is gericht. Het is dus
wel by den raad aangekomen.

De Voorzitter Bij Gedeputeerde Staten door
bevoegd gezag de gante bevoegde stelling

De heer Lohndt schreef van de
zijde zeggen, dat ze alleen vrouwen hebben
koken! bekenen. God weet, wat de heer
verteld hebben tegen die vrouwen. De
vrouwen hebben de koken bekenen en
de mannen. Zoude er iets al

Dr. Oliver Thomas J. H. second class, was.
18700 26 18700 26

ne voorzeker. Ik heb een vertellen
dat de tijd ingekomen is ik heb een
reden dat de wettige zitting gehouden
en haer de tijd inkomen. Het is de
onderzoekingen mogelijk met de
bevoegdheid en althans de conform

De heer Postma. "Het is een
wat zeggen. Vindend hebben we gewerkt
om de Binnengedijde Deensche te helpen.
De heer is niet van, alleen dat
Mierde meer stuk van Deensche
dragen het Heke zal worden om de
hellen gemeente te helpen en Deensche
dragen niet. Daarom dat is te zien.

Verzoeken wordt met algemeene stemmen goedgekeurd, het H. H. te bevestigen dat de Raad zich niet met de afschaffing van een sticht van de gemeente ten behoeve van Christen-liefde verzoeken.

uit: notulen van de vergadering van de gemeenteraad
van Denekamp van 23 juni 1922

HOLLANDSCHE SPOOR.

Snelste verbindingen met **DENEKAMP**

van **Den Haag, Leiden, Haarlem** en
Amsterdam via Hilversum, Amers-
foort, Apeldoorn.

van **Rotterdam** via Gouda, Amersfoort,
Apeldoorn.

Zonder overstappen.

Doorgaande rijtuigen 1^e, 2^e en 3^e klasse.

den Haag (H. S. M.)

Leiden

Haarlem

Amsterdam (C. S.)

} Oldenzaal, in aanslui-
ting op de stoomtram
naar **Denekamp**.

en omgekeerd

via Hilversum, Amersfoort,

Apeldoorn, Almelo, v. v.

Inlichtingen en doorgaande Plaatsbewijzen
verkrijgbaar aan de stations en reisbureaux der
H. IJ. S. M.

DE STOOMTRAM

Het is dit jaar 75 jaar geleden, dat Denekamp zijn trein- of tramverbinding kreeg met Oldenzaal. De Nederlandsch Westfaalse Stoomtramwegmaatschappij te Oldenzaal opende op zaterdag 18 juli 1903 op officiële wijze deze lijn. Daags daarna kon het publiek voor de eerste keer van dit openbaar vervoermiddel gebruik maken.

Een feestcommissie had de officiële opening voorbereid.

Tot 1936 heeft Bello, zoals het trammetje werd aangeduid, door de velden gepuift.

Bernard Kienhuis kon het zo mooi en echt typerend zeggen, als Bello tegen de "bult" op moest. Als hij er tegen op moest ging het van:

Helpt mie, h-e-l-p-t m-i-e, h--e--l--p--t m--i--e.
Als Bello het dan weer gehaald had, ging het naar beneden met: "i-k h-e-b-t è- red, ik heb't è red", 'k-hebt-red."

Nog slechts het stationsgebouwtje aan de markt te Denekamp roept herinneringen op aan het spoor. Hier woont Antoon Damhuis, die zoveel van Denekamp van vroeger weet, en waarover in dit blad een kranteartikel is opgenomen.

Het oude stationsgebouwtje, ja, dat eigenlijk wel een plaatsje verdiende op de monumentenlijst. Hier zal toch eens over nagedacht moeten worden.

Omdat de geschiedenis voorafgaande aan de totstandkoming van het spoor wel zo'n dertig jaar heeft geduurd, en omdat de tramverbinding er kwam in een tijd, dat er al een autobus in Denekamp was, hebben we gedacht hierover een volgende keer een verhaal op te nemen in dit blad.

Mocht u dus nog iets weten over "Bello", dan houden we ons aanbevolen.

de redactie.

PRE-HISTORISCHE TIJDPERKEN

Geïnteresseerde "schatgravers" stellen het misschien wel op prijs om over een globaal overzicht te kunnen beschikken van de verschillende perioden uit onze pre-historie, en hoe deze veelal worden aangeduid. Welnu hieronder is zo'n schema weergegeven.

Tijd	Archaeologische Bronzen	Chronologische Waarderingen	Algemeen Era's	Plaats	Periode
1000-800 v.o.m.	Bronze Tijd			Neolithicum (Bronze)	Neolithicum Bronze van het west derelict
800-600 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
600-400 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
400-200 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
200-100 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
100-50 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
50-0 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
0-500 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
500-1000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
1000-2000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
2000-3000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
3000-4000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
4000-5000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
5000-6000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
6000-7000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
7000-8000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
8000-9000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
9000-10000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
10000-11000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
11000-12000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
12000-13000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
13000-14000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
14000-15000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
15000-16000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
16000-17000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
17000-18000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
18000-19000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
19000-20000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
20000-21000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
21000-22000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
22000-23000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
23000-24000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
24000-25000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
25000-26000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
26000-27000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
27000-28000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
28000-29000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
29000-30000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
30000-31000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
31000-32000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
32000-33000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
33000-34000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
34000-35000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
35000-36000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
36000-37000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
37000-38000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
38000-39000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
39000-40000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
40000-41000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
41000-42000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
42000-43000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
43000-44000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
44000-45000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
45000-46000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
46000-47000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
47000-48000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
48000-49000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze
49000-50000 v.o.m.	Iron Age	Iron Age Bronze		Neolithicum Bronze	Neolithicum Bronze

De watermolen van Singraven mag dan een bron van inspiratie zijn geweest voor schilders als Hobbema, Schoemaker en Schomaker (zie Even Apart van 7/4 en 11/4), de bewoners van het eigenlijke Huis Singraven zijn voor de Deno-kampers zelf veel meer een bron geweest van talloze verhalen, die nu nog de ronde doen. Wellicht door de grote afstand van de bewoners van de havenathe en de omringende bevolking zijn talrijke anekdotes ontstaan over het huis en zijn respectievelijke eigenaren, waarbij „Wahrheit und Dichtung“ niet altijd even duidelijk zijn te onderscheiden. Zo zou op het Singraven volgens de sage ooit eens een non levend zijn ingemetseld, maar de geest van de non waart sindsdien rond en brengt onheil aan de eigenaren. Men zou het haast gaan geloven als men de geschiedenis van de bewoners leest.

Maar we bepalen ons nu even tot de laatste eigenaar, dat was mr. W. F. J. Laan, die in 1966 overleed. Mr. Laan was een aristocratische eenling, die een teruggetrokken bestaan leidde. Het merkwaardige geheim dat mr. Laan in zijn graf heeft meegenomen, is

het antwoord op de vraag, wat de ware verhouding is geweest met zijn huisknecht Hendrikus Andreas Mol, die op een safari in Afrika ooit eens het leven van zijn „meester“ zou hebben gered. Het graf van de al in 1927 aan malaria gestorven Harry Mol, zoals men hem in Denekamp noemde ligt broederlijk naast dat van mr. Laan, wiens as werd uitgestrooid op een door een hoge muur omgeven privé kerkhofje midden in het bos, in het Harreveld, dat deel uitmaakt van het Singraven. „Wat vloedt ge ons, gij lieve, gij goede? Keert weder tot steun op ons pad, wij lopen en worden zo moede, wij wandelen en worden zo mat.“ Dat waren de woorden, die mr. Laan op de steen van het graf van zijn huisknecht liet zetten.

De gedachte ligt voor de hand, dat tussen mr. Laan en Harry Mol een meer dan vriendschappelijke verhouding heeft bestaan. De vrijgezel Laan zou Harry Mol reeds tot toekomstig rentmeester van het kasteel met 350 hectare landgoederen hebben uitverkozen. Wie was dan wel Harry Mol?

In Denekamp zijn er nu nog mensen, die Harry Mol goed hebben gekend. Volgens mevrouw Manna Dissel, zuster van de vorige watermulder van het Singraven, was Harry een heel aardige jongen. Hij was afkomstig uit een eenvoudige familie in Brabant, waarvoor het Singraven nu nog een soort bedevaartsoord is.

Harry Mol verwierf de bijzondere gunst van mr. Laan, die hem liet studeren en hem opvoedde tot een man van allure.

In 1923 vertrekt het tweetal van Singraven en begint in 1924 van Khartoem uit een safari-tocht door Afrika. Van die reis bevindt zich thans een uitvoerig verslag, geschreven door Harry Mol en toegelicht met vele eigengemaakte foto's in het museum Natura Docet te Denekamp.

Wat echter niet uit dat verslag duidelijk wordt is het verhaal, dat Harry Mol op die reis het leven van mr. Laan zou hebben gered. Hoe dat precies gegaan is, weet niemand. Naar verluidt zou de huisnecht zijn meester letterlijk uit de klauwen van een wild dier hebben getrokken.

Hoe het ook zij, als het tweetal eind '24 weer op Singraven arriveert blijkt de verhouding sterk te zijn gegroeid.

Was het een homofiele verhouding? willen we weten. „O nee, meneer, mr. Laan was een heer, die deed toets niet“, weet mevrouw Dissel zeker. Bovendien ontving mr. Laan volgens haar ook wel dames. En Harry Mol heeft verkering gehad met een onderwijzeres uit het dorp. Een portret van Harry Mol wordt zuinig door mevrouw Dissel bewaard.

Harry Mol heeft evenwel niet lang in de bevoorrechte positie mogen verkeren. Na terugkeer bleek hij ziek te zijn. Malaria. Op 23 januari 1927 sterft hij na een nieuwe aanval. Vier dagen later wordt hij in alle stilte begraven op het privékerkhof van de familie Laan, de eerste huisbediende uit de geschiedenis van het Singraven, die ooit op het privékerkhof ter aarde is besteld.

Na het overlijden van mr. Laan in 1966 is diens as op hetzelfde kerkhof verstrooid en later is er een steen op die plaats gelegd, precies naast die van Harry Mol. Dat zijn de nog enige getuigen van de laatste bewoners van het Singraven en een vriendschap die in mysterie blijft gehuld.

'N LEEDJEN OET D'N MEIENTIED

Toe deerne, de lindene klompe gauw an
En 't kistentuug deerntjen, dien beste!
De knipmuss' op 't heul', maak gauw noe vedan,
Ik zegge 't diej éés en veur 't leste.
Dien slot met de krallen dat vreulik diej steet
In de musse de goldene bellen,
D'n scholk met ruutjes verget iej z' of neet?
Warratje dat kan miej neet schellen.
Zeet toch 's woo dat de zunne noe schient,
De vinke slut hoog' in de teuge
't Lest' van de schoers en de kôppe verdwient
't Is boeten fenoaleweg dreuge.
Al völt d'r 'n drôpken van 't jonggreune blad.
't Is Mei en iej zôlt d'r van greuien
Noa boeten, noa boeten 'k bun'n 't wochten zoo zat
Zeet alles ees greuien en bleuien.
Maak an toch, allo toch, ik hoal' 't neet meer oet
Mien deerntjen wat lôs te miej wochten
Temet zun 'k d'n broëgom en dow sis de broed
Wiej kriegt dan woa'w beide noa zochten.
Goa met noe, dan kiek' wiej den bow ons luk an
Op 't laand in de bussch' en de weide
En proat dan van alles, joa woar al neet van
Wiej hoalt dat alléén veur ons beide'.
't Pallempluken loat in d'n hook dow maer stoan
At -'t régent, dan régent 't blâkes
(Van bloomen dee hebt met bleuien edoan)
D'n snee veur de bleuiende mackes.
En móoier dan 't rood, dat den appelboom streuit,
Is 't rood van dien gleunnige wange
En witter dan genne den pèrenboom bleuit
Blinket dien tândkes allange.
En boaven, de loch, is neet hallef zoo blauw
As diene oogen dôe licht as twee stêerne
As de zunne dee flonkert in pèrelendauw...
Oh deerne, ik mag diej zoo gêrne!
En brent ook de zunne luk straf op de hoed,
Dow sis 'ne nòg straffere zunne.
Dow schiens miej in 't harte mien' leesfleke broed,
Dow wees neet hoo riek' ik nou bunne!

uit: Ons Twenthe, 1919 (nr. G.J. ter Kuile)
door: H. Berghege

Telling van alle de Menschen in het Doorp en Schoor
van Denenhampe gerigt totmarcsum gedaan
 door mij ondergetekende tuschen den 24 en
 31. October 1795.

N. Het Doorp Denenhampe

3) Nomen en toornamen van de Huizen wothuize zinnen met derzelver bedryf.	Nomen de Huizen die in jedes Huizegezin de Obyaen geuen hebben	Getal der Men- schen zig in dit Huizegezin befin- den in Woorden	Getal der getal in dit jaar
Wierkerke, Grofboer, becker	Wierkerke	Leven	7.
Jan. Smid Landhouder	Reye	Vier	4.
Janas Stiefjes Landhouder	Stiefjes	Twee	2.
Mejnen, Coopman.	Mejnen	Mejnen, waer in twee en Stiefjes en ten in manfchland, dier	9.
Meid. Wierkerke, Lagloner	Justoy	Vier	4.
Jan. Sander Lagloner	Jan	Vier	4.
Just. Jan. Sitthuis, Lagloner	Wijne	Ten	6.
Seltje en Wijne, Krijger		Twee	2.
Wid. Scherberg, Landhouder	Maria	Vier	3.
A. H. d. Weerman, Heren, Krijger	Maria	Leven	7.
Anna, Vrijde, Wierkerke in Vlaanderen van de Wed. Scherberg		En	1.
Liphath, Wierkerke, Wierkerke in het Huize van Weerman		En	1.
Jan. Reinier, Landhouder	Wine	Tien	2.
Jan. Reinier, Timmerman	Reynier	Vier	3.
Jan. Reinier, Wierkerke, En Krijger	Maria	En	1.

Graag wil ik u iets vertellen over de volkstelling, welke in 1795 plaatsvond, en waarvan u hiernaast een afbeelding van het eerste registerblad aantreft. In het door oorlogshandelingen woelig geworden jaar 1795 vond een volkstelling plaats. Ook Denekamp proefde de oorlogstoestand. Dank zij de attentheid van de plaatselijke predikant Petrus van de Haar is bekend, hoe het er toe heeft gegaan, hoe de soldaten hier in Denekamp hebben huisgehouden. Uitvoorige aantekeningen geven een duidelijk beeld van de gebeurtenissen van die tijd. Als ooggetuige geeft dominee Van de Haar hierin verslag van de alles verwoestende, niets ontziende soldaten, hoe ze tekeer zijn gegaan.

Duidelijk is hieruit op te maken hoe het er na de plunderingen en brandstichtingen in Denekamp moet hebben uitgezien.

Mogelijk zal zijn verslag hier en daar wat overtrokken zijn. De aantekeningen zullen zeker gevoeld zijn door een gevoel van vrees, van angst, en misschien wel van haat. Angst tegen alles wat de reformatie maar wilde beteugelen. Want Van de Haar zal toch wel van de achtergrond van de Franse Revolutie op de hoogte zijn geweest. Daarbij komt dat veel katholieken zeker verwacht zullen hebben dat zij met de komst van de Fransen in dat jaar, ende daarmee gepaard gaande val van de stadhouderlijke regering, hun kerk direkt in handen kregen. Dit zou echter nog vijftien jaar duren. Maar tegelijkertijd moeten we dan niet vergeten, dat al in het jaar 1793 het Nederlandse leger door de troepen van de Franse revolutie werd vernietigd. Wel tweeduizend soldaten bleven achter op het oorlogsveld. De oranje weken toen uit naar Engeland.

Het jaar 1795 is belangrijk geweest voor onze geschiedenis. Na het Haagse verdrag met Frankrijk, dat op 16 mei van dat jaar moeizaam tot stand was gekomen, heerste er een geheel nieuwe toestand. Nederland, nu onder de naam van Bataafse Republiek. Ten koste van grote opoffering kreeg Nederland een schijn van onafhankelijkheid. Toch begonnen hier, zij het moeizaam, vrijheid, blijheid en broederschap hoogtij te vieren, terwijl in Frankrijk menig adellijk hoofd in de mand onder guillotine rolde.

Bataille van den 18 september 1792, tusschen het leger van L.G.V. Willem George Frederik van Oranje, op de hoogte van Warwick.

Het "Handboek tot de Staatskundige Geschiedenis van Nederland" meldt van deze tijd onder andere: "Het mooie van de Bataafse Revolutie is voorbij, wanneer de Nationale Vergadering aan het woord komt en zij zelf heeft geen verbetering gebracht: uitermate lange redevoeringen en discussiën, weinig rijpe vruchten".

Het zou nog zo'n twintig jaar duren voor we onze onafhankelijkheid terugkregen. Hiervoor was de Slag bij Waterloo eerst nog nodig.

In dat jaar 1795 vond er wederom eens een volkstelling plaats. Een volkstelling welke daarna regelmatig zou worden gevolgd door andere.

Zo kwamen ook dorp en boerschap Denekamp aan de beurt om geteld te worden. Tussen 21 en 31 oktober van dat jaar was het de teller mogelijk alle huisgezinnen te bezoeken en de nodige gegevens op papier te zetten. H.B. Kruse heeft dit karwei destijds in Denekamp geklaard, bij de 179 huisgezinnen die dorp en boerschap toen samen telden. De gegevens, die hij moest opnemen, waren dan ook niet zo uitgebreid, als dat met de moderne, door computers geleide, alles wetenwillende moderne, volkstellingen gebeurt.

Maar hij moest wel alles te voet doen en dat niet steeds op goed begaanbare wegen. De tien dagen, die deze man hiervoor nodig heeft gehad, zullen, lijkt me zo, dan ook wel nodig zijn geweest.

In totaal 179 gezinnen met 857 personen was zijn "somma sommarum".

Wat is er nu 1978, bijna twee eeuwen later, met deze gegevens te doen? Nu, dat is toch eigenlijk wel meer dan zo op het eerste gezicht wordt gedacht.

Deze gegevens zijn in de eerste plaats van groot belang voor de familienaamonderzoek. Ook bij een boerderij- en erfnaamonderzoek zullen deze gegevens een niet onmisbare steun bieden.

Daarnaast leren ze, en dat is toch wel erg belangrijk, hoe de samenstelling van de plaatselijke bevolking was, welke hun beroepen waren en ga zo maar door. Natuurlijk geeft de ene volkstelling meer of andere gegevens dan de andere. Dat is nú zelfs nog zo. Zo leert de bevolkingsregistratie van 1795 omtrent de beroepen van de Denekampers het volgende.

Er waren hier landbouwers, natuurlijk; maar ook kooplieden, vele dagloners, enkele werkvrouwen, timmerlieden, wevers, kleermakers, schoenmakers, draaiers, een enkele hoef- en grofsmid, een paar klompenmakers, twee paardedokters, twee jenevertappers, twee bakkers, drie herbergiers, een grofbroodbakker, een koster, een dominee, een schoolmeester, een "stillever" een "vrijster", een chirurgijn, twee "boemanen", een boomzijde-wever, een jeneverbrander, een molenaar en een kuiper. Tenslotte was degene die het register opmaakte eveneens Denekamper. Hij was "verwer", zoals hij hetzelfde noteerde.

Ook is uit dit register op te maken het aantal klopjes dat Denekamp toen telde, namelijk 21, waarvan er twaalf in het dorp woonden en de rest in de boerschap. Opmerkelijk is verder de aanduiding burger of burgerse voor mensen van dellijske afkomst. Dit getuigt duidelijk een sfeer van terughoudendheid ten aanzien van de adel en de adellijke aanduidingen.

Zo blijkt bijvoorbeeld dat Kruse bij de bewoners van het Singraven (dit waren De Thouars) eerst had vermeld "de burger Thouars", doch later het woord burger weer heeft doorgehaald. Blijkbaar omdat deze toch niet onder de adel viel. Het was slechts een markies. Bij de overigen werd namelijk in 't geheel niet anders vermeld dan de naam. Anders verging het de Baronesse Van Raet, die wel als burgeresse werd aangeduid. Met name het kerkdorp telde opmerkelijk veel kooplieden, wel twaalf, waarvan een groot deel van joodse afkomst was.

Heel begrijpelijk is het grote aantal landbouwers, dat uit deze telling naar voren komt, alsmede het grote getal dagloners.

Het geheel overziende kom ik tot de conclusie, dat het voor een plattelandsplaatsje als Denekamp toch een, zij het bescheiden, diversiteit had. Al is mij niet erg duidelijk wat die paardedokters nu wel precies deden of moesten doen. Wie het weet zou me hier eens van op de hoogte kunnen stellen. Ik ben zeer benieuwd.

april 1978

H.Boink.

PINKSTEREN IN TWENTE

TWENTE is altijd mooi, in welken tijd van het jaar men het ook bezoekt! En nu moge zijn natuurschoon geheel iets anders zijn dan dat der berglandschappen van Duitschland, zelfs niet kunnen vergeleken worden met dat der omstreken van Arnhem en Nijmegen; het is toch een natuurschoon, dat steeds in hooge mate boeit. De onafzienbare heidevelden, die vooral in den zomer als de heide bloeit zoo eenig mooi zijn; de boerschappen, die in hunne samenstelling nog de herinnering bewaren aan den tijd, dat de Saxers deze landstreek bewoonden, met hunne hooge golvende rogge-esschen, hunne oude typische bemoste boerenhuizen, overschaduw door zware eikeboomen; de heuvels van de Lutte, Denekamp, Ootmarsum, Markelo en Vasse; de bosschen van Twickel, een der schoonste landgoederen van Nederland; de riviertjes en beken als de Dinkel, die met zijn begroeide oevers tot de allermooiste riviertjes van ons land behoort en de Buurserbeek met haar hooge schilderachtige kanten, waarin de oeverzwaluwen nestelen; de oude watermolens en niet te vergeten de oude adellijke huizen hier en daar; de stadjes en dorpen, waarvan vele lieflijk en schilderachtig zijn gelegen . . . dat alles maakt Twente tot een mooi land. Vooral in den bloeitijd, tegen Pinksteren, dan is het schoon ons Twentsche land! Dan verrijzen de boerenerven, omringd door de bloeiende vruchtboomen en de groenende eiken, waarvan de frissche kleuren helder uitkomen tegen het rood der groote daken en het donkere eikenhout der spitse gevels, als even zoo vele bouquetten uit het bruin van de heide. Dan is het er de tijd van de vroolijke volksgebruiken, 't is of de jonge natuur de menschen opwekt tot feestvieren. Met Pinksteren trekt de boerenjeugd met de „Pinksterbruid” door de boerschappen. Eenige weken voor Pinksteren worden er uit de aankomende jongens en meisjes een bruidegom en eene bruid gekozen. Er wordt een kroon gemaakt van bont papier met waaiertjes en uitgeblazen eieren en deze kroon wordt gehangen in twee groote elkaar kruisende halve hoepels; die eveneens omwonden zijn met bont papier. Op den grooten dag wordt de kroon gedragen door vier kinderen terwijl het „Pinkster-bruidspaar” onder de kroon loopt, het gevolg van kinderen er achter. En zoo trekt men de boerschap door. Bij iedere boerderij vormen deze laatste kinderen op de deel een kring om het bruidspaar en de anderen heen en zingen:

„Doar komme wij met de Pinksterbroed an
Meer éénmaal in het joar
En al wee ons nich gewwen wil
Dee kan ons loaten goan!
Pinksterbroed, luieroet,
Haste meer eerder op-e stoan
Dan haste met de Pinksterbroed met können goan!”

Men rammelt met het busje, dat als spaarpot dienst doet en overal wordt een kleine gave geofferd. Zoo gaat het voort van boerderij tot boerderij en eindelijk gaat men terug naar het punt van uitgang, waar het ingezamelde geld wordt nageteld; hierop worden versnaperingen gekocht en met het genieten daarvan wordt het feest besloten.

In en om de steden en dorpen werden vroeger door de kinderen kroonen opgehangen dwars over de straten en tot ieder, die onder zoo'n kroon doorging werd het verzoek gericht: Astebleef 'n betken tolgeld!

Het aldus als tol betaalde geld werd eveneens in versnaperingen omgezet. Aan den avond van den tweeden Pinksterdag mochten de jongens met hunne „flitsbogen” naar de kroonen en de daarin hangende uitgeblazen eieren schieten. Deze gebruiken verdwijnen echter helaas hoe langer hoe meer. Evenzoo is het met 't aloude „Vogelschieten”. Gelukkig komt dit echter nog hier en daar wel voor, want het is een der aardigste gebruiken. Van oudsher had het met Pinksteren plaats. Artikel 1 van den in 1646 hernieuwden „Artikelsbrief der gemeenen schutten tot Enscheide” begint dan ook aldus: „Eerstelijck sullen de Schutterije nu voortaan den Voogel schieten op Pinxter dingsdach.” In sommige boerschappen geschiedt het nog steeds op dezen dag, in andere op Pinkster Maandag. Een uit een taaien boomwortel gesneden vogel met staart en vleugels, versierd met strikken en roosjes wordt op een hoogen paal stevig aan een ijzeren stang bevestigd. De paal staat soms opgericht bij een herberg, maar vroeger steeds op het erf waar „de koning” van het vorige jaar woont. Alvorens de wedstrijd begint wordt in sommige boerschappen eerst „de koningin” van het vorige jaar, die deze waardigheid het geheele jaar heeft bezeten, met een boerenwagen, geëscorteerd door een eerewacht te paard, van haar huis afgehaald en naar het feestterrein gereden. De schutters stellen zich in gelid op en voorafgegaan door een of meer speelmannen, die gewoonlijk een oud jagers- of soldatendeuntje op hunne violen spelen, trekt men naar den vogelstang, gevolgd door de toeschouwers. Dan trekt men drie keer om den paal heen en de wedstrijd begint. Het eerste schot is voor den vorigen koning en dan knallen alle schutters er lustig op los. Vroeger werd steeds met vóórllaadgeweren geschoten, die zwaar werden geladen met

kruit, proppen, ijzeren bouten, stukken van afgebroken hooivorken, kortom met allerlei projectielen, die bestemd waren om diep in den taaien houten vogel door te dringen. Elk mooi schot dat goed zit of den kop, de vleugel of de staart stuk schiet, wordt met vreugde en muziek begroet. Intusschen staan de boerenmeisjes in spanning den uitslag van den wedstrijd af te wachten, want daarvan hangt af wie de nieuwe koningin zal zijn. Hij die het laatste stuk van den vogel van de stang schiet is namelijk koning voor één jaar en mag zich een koningin kiezen. Hebben de meeste schutters reeds een uitverkorene, soms wordt er iemand koning die nog niet zoo gelukkig is, dus kiezen moet uit de aanwezige schoonen, en dan is veler verwachting hoog gespannen. Soms gebeurt het dat na het laatste schot het meisje, dat zich dan als koningin aangewezen weet, het op een loopen zet, doch spoedig wordt ze door hare vriendinnen achterhaald en in triomf naar den koning gevoerd. Versierd met bloemen en strikken trekt dan het koningspaar, gevolgd door alle aanwezigen, naar het huis waar het Koningsfeest zal worden gewierd. Soms heeft er eenige dagen later ook nog een Koninginnefeest plaats.

Als prijs of zegeteeken wordt hier en daar aan den prijswinner een zilveren vogeltje vereerd, dat hij een vol jaar mag behouden, waarna het 't volgende jaar eventueel weer in handen van een nieuwen koning overgaat. Op zoo'n Koningsfeest gaat het vroolijk toe, er wordt gezongen en vooral gedanst. Daar kan men nog genieten van de aardige ouderwetsche Twentsche dansen op tonen, voortgebracht door een paar muzikanten, die met stoelen op een boerenkist zitten. Die muziek moet door de dansers zelf betaald worden; daartoe klopt de speelman zoo nu en dan met zijn strijkstok op de viool ten teeken, dat het al weer tijd is om te betalen. Soms strijkt hij even op de snaren achter den kam en dat is het teeken dat de jongens het recht geeft een kusje te stelen! En dan begint men weer met vernieuwden moed te dansen. De aloude boerendans, het aardige Hendriksken en andere. Bij het Hendriksken wordt in de handen geklapt, met de voeten gestompt en met den wijsvinger gedreigd onder het zingen van:

Now wol ik wal ees weten wat Hendriksken zèè (*bis*)
Hendriksken zèè bo joa!
Met de händkes klap klap klap,
Met de vötkes trap trap trap,
Har ik dij, wat zol ik dij!
Draai dij ees um en dans met mij!

Na de laatste woorden draaien alle deelnemers zich één keer om, dan dansen de paren eenige malen rond en het gezang, geklap en gestamp begint op nieuw. Die ouderwetsche Speellui waren typische menschen en in geheel Twente bekend. Daar had

men de gebroeders „Graads en Naads Loster“, zoo genoemd omdat ze in 't dorp Losser woonden, daar hadt ge „Kiekan'n Diek“ uit Boekelo enz. Ze moesten weken van te voren besteld worden, omdat ze niet overal tegelijk konden zijn. Behalve dat ze op de viool speelden, begeleidden ze den dans met gezang en door met de voeten te stampen op de kist, waarop ze troonden. Soms gaven ze een dans als toegift, dat heette dan „'n Joäpken“, een korte dans waarbij werd gezongen:

„En Jenneken do mij 'n händken
De fiedel dee geet awier awier!“

Dat dansen op 'zoo'n Koningssteest bij het vogelschieten had plaats evenals bij de boerenbruiloften op de leemen deet van het „losse“ boerenhuis, zooals men die thans nog in Twente aantreft. Eén groote langwerpige vierkante ruimte, die als woonplaats dient voor mensch en vee beide. Moest tijdens een danspartij het vee, dat aan weerskanten van de deel staat, worden gevoerd, dan werd het bal even onderbroken, totdat de koeien het hun toegedachte voeder hadden genuttigd en weder als stomme toeschouwers het gehos der feestvierenden aanstaarden of met hun geloei het geluid der violen een oogeblik overstemden!

Een zeer oud volksgebruik, dat met Pinksteren in Twente plaats heeft doch dat vey geheel anderen aard is dan de hiervoren beschrevene is: de Brooduitdeeling in den Ageler Esch.

Zuidelijk van Ootmarsum liggen de boerschappen Groot en Klein Agelo en westelijk van deze laatste strekt zich de groote heuvelachtige mooie Ageler Esch uit. Op een open plek midden in dien rogge-esschen komen op Maandag na Pinksteren telken jare des namiddags ongeveer te twee ure de boeren uit de beide bovengenoemde boerschappen te zamen om aan de armen van Ootmarsum roggebrood uit te deelen, naar men zegt met het doel om door het doen van dit goede werk het bevriezen en verhagelen van hun rogge te voorkomen. Tegenover de R. C. begraafplaats te Ootmarsum gaat van af den grintweg naar Oldenzaal een zandweg in westelijke richting, die gedeeltelijk diep door den Esch heen loopt en door de boeren „'n Boarnschen Diek“ genoemd wordt, een oude weg naar Borne. Op ongeveer tien minuten afstand van den grintweg ziet men aan dien zandweg eene met gras begroeide verbreeding, die door kreupelhout wordt begrensd en den naam draagt van „'n Boaken.“ Dat is de plek waar de brooduitdeeling plaats heeft. Zulke plekken midden in de rogge-esschen die den naam van Boaken (baken) dragen komen in Twente veel voor. Het schijnt, dat het de plaats is van waaruit vroeger de esschen onder de bewoners der boerschappen zijn verdeeld.

Toen we ons op Maandag na Pinksteren van het vorige jaar op weg bevonden om de brooduitdeeling eens bij te wonen

en de plaats naderden, haalden we al telkens oude vrouwtjes en kinderen in, die zich met kinderwagens of kistjes, waaronder een paar raderen, naar „den Boaken” spoedden. Ter plaatse aangekomen vonden we reeds een groot aantal armen bijeen op het grasveldje verzameld, oude gebrekkige mannen, vrouwen en veel kinderen, waarvan sommigen nog aan de borst van moeder.

Moeders met groote gezinnen zijn gewoon al hun kroost mee te brengen, want elk der aanwezigen krijgt zijn portie. De ontvangst, die ons van het gezelschap ten deel viel, was niet bijzonder vriendelijk en weldra begrepen wij dat men bang was gefotografeerd te worden. We konden hen dit keer gerust stellen. Toch bleven sommigen ons nog achterdochtig begluren en eene moeder met twee kinderen hield zich voortdurend in het kreupelboschje schuil. Een oude man, die we aan 't vertellen kregen deelde ons ook mede, dat de boeren dat brood uitdeelden om zodoende het bevrozen der rogge te voorkomen en dat dit middel uitstekend hielp, want sedert menschenheugenis was de rogge in den Ageleresch nooit bevroren!

Ja, enkele jaren geleden, toen in geheel Twente de rogge erg door den vorst geleden had, bleef de Ageleresch geheel gespaard en terwijl andere boeren zelfs hun zaairogge moesten gebruiken, hadden de bewoners van Groot en Klein Agelo nog volop koren en maakten dus een goed jaar.

Al spoedig kwamen nu de eerste boeren met hunne roggebrooden opdagen. Ze droegen die aan een stok in 't brood gestoken op den schouder. Een oude boer met witte haren liet zijn brood door een knechtje dragen, maar verzuimde toch niet om zelf bij de plechtigheid tegenwoordig te zijn. Weldra lagen er vijf brooden op het gras, brooden van 24 à 28 pond. Van oudsher is het de gewoonte, dat de bewoners der volgewaarde erven van de marke Groot en Klein Agelo elk een roggebrood brengen; hiervoor komen thans nog in aanmerking dertien boeren doch niet alle brengen het brood ter plaatse op „den boaken.” Vroeger toen de boeren nog zelf hun brood baktten in de „bakspykers”, die men nog hier en daar op een oud erve ziet staan, was dit wel het geval. Maar nu, nu de boer zijn rogge naar den molen brengt vanwaar het meel naar den bakker in de stad gaat om tot brood te worden gebakken, komt het wel voor dat er naar den boaken de boodschap wordt gestuurd dat het brood bij dezen of genen bakker in Ootmarsum ter beschikking ligt. Toch zouden er nog meer brooden komen. De eigenlijke leider van de handeling was nog niet verschenen en vóór die er was werd niet begonnen. Vroeger was dit de taak der boerrigters, de hoofden der boerschappen, thans is een der oudste boeren de aangewezen persoon.

Eindelijk daar kwam hij aangestapt door een nauw paadje in de rogge, de oude Mannes Lansink van het erve Winkelink te Groot Agelo. Ondanks zijn ruim tachtig jaren draagt hij zelf nog het brood aan een stok op zijn schouder evenals de zoon van zijn buurman, die hem vergezelt. Hij heeft van zijn leven al

eenige tientallen brooden naar den boeken gebracht naar hij ons vertelt. Voeger, zegt hij, moet er ook boter zijn gegeven naar hij van oude menschen heeft gehoord, doch in zijn tijd is dit nooit geschied. Hij is er vast van overtuigd, dat het gebruik steeds zal voortduren. „As ik d'r temet nich meer zin” zegt hij „dan kump d'r 'n ander veur mi-j in de plaats, want opgewwen doot de Oageler boeren dat nooit!”

Nu wordt er niemand meer verwacht. Zeven brooden liggen op het grasveld, zes zijn beschikbaar bij de bakkers, de uitdeeling kan beginnen, maar Lansink roept: „Eerst bidden jongens!”

Onwillekeurig treden we wat terug en slaan op eenigen afstand het merkwaardige schouwspel gade. De boeren met hunne ontbloote witte kruinen en de armen, allen liggen geknielt op het gras met den rug naar den weg, het gezicht naar 't noorden in gebed verzonken. De kinderen op den arm hunner moeders kijken verwonderd in 't rond. Het is doodstil, alleen de wind ruischt zacht door het kreupelhout en doet de enorme korenvelden, waarboven de heldere blauwe zomerhemel zich welst, golven als de zee.

Als het gebed is afgelopen, wordt eerst geteld hoeveel liefhebbers er zijn. Waren er in vroegere jaren wel soms 80, thans blijken er 26 armen aanwezig. Er zijn 13 brooden, de verdeeling is dus heel eenvoudig, ieder der aanwezigen krijgt een half brood. In vroegeren tijd hadden de armen uit de beide boerschappen den voorrang en kregen b.v. een heel, terwijl de anderen slechts een half brood kregen, maar sedert er in Agelo gelukkig geen armen meer zijn, krijgen allen evenveel.

Nu worden eerst de grootste huisgezinnen naar voren geroepen. Een vrouw met vijf kinderen is 't eerst aan de beurt en krijgt dus drie brooden. Haar zuigeling, die gedurende de plechtigheid zijn naam duchtig eer heeft aangedaan en dat ook nog wel geruimen tijd zal moeten doen alvorens in staat te zijn roggebrood te eten, ook die telt mee en krijgt dus een half brood!

Ofschoon de boeren alle katholiek zijn, kunnen armen van alle gezindten van de uitdeeling genieten. Achtereenvolgens komen allen nu aan de beurt en krijgen hun aandeel in het aanwezige brood of een briefje, recht gevende op het brood bij een der bakkers. Zoo noodig worden ter plaatse de brooden aan stukken gesneden, opdat ieder krijgt wat hem toekomt en als alles verdeeld is, knielen nogmaals de aanwezigen met ontbloote hoofden neer; weder heerscht een oogenblik plechtige stilte te midden der schier onafzienbare korenvelden. De menigte verspreidt zich dan, de kinderwagens en gebrekkige karretjes, nu zwaar door hun inhoud aan brood, worden moeizaam door de oudjes langs den mulen zandweg naar Ootmarsum getrokken en de boeren, na nog eenigen tijd te hebben getoefd

om te praten over den stand van den oogst, van den oorlog en vooral over het smokkelen, zoeken langs allerlei wegen en paden hun aloude erven weer op, vast overtuigd dat hun daad zegen zal aanbrengen...

Zoo hebben gedurende zeker ongeveer drie eeuwen de Ageler boeren telken jare dit liefdewerk verricht. Zonder voorafgaande afspraak zijn ze telkens weer, beladen met hunne gawe, op den bepaalden dag op dezelfde plek tezamen gekomen bij den Boaken in hun mooie esch. Mooier esch is er in Twente zeker niet te vinden. Vanaf den ouden weg naar Borne, die zich slingert langs den top van den Zonnenberg heeft men een prachtig uitzicht over heel den omtrek. Zacht glooiend loopen de akkers naar beneden, begrensd door een rand van houtrijke boerenerven, waarvan de oude bemoste en roode daken prachtig uitkomen tegen het groen der eikeboomen. Wie staande bij den merkwaardigen boaken dit landschap eens in den Pinkstertijd gezien heeft, als de rogge golft over de akkers, of in den herfst bij onderneigende zon wanneer de landbouwers er allerwege druk aan den arbeid zijn, zal dit schouwspel nimmer vergeten!

Is de Pinkstertijd in Twente de tijd van de vroolijke volksgebruiken, het laatst beschrevene aldaar is van geheel anderen, van ernstigen aard en daarom vooral niet minder merkwaardig. De wereldoorlog, die in zoovele dingen verandering bracht, doet ook bij de oude Twentsche gebruiken zijn invloed gelden. Er zal dit jaar wel nergens naar den vogel worden geschoten, want de boerenjongens hebben hunne geweren op de gemeentehuizen moeten inleveren en we betwijfelen het zeer of de Ageler boeren er dit jaar in zullen slagen hunne brooduitdeeling bij den Boaken te houden. Maar al moge voor een tijd de Twentsche boer gedwongen worden zijne oude gebruiken achterwege te laten, de taaiheid, waarmede hij aan die gebruiken vasthoudt, is ons een waarborg, dat hij, als rustiger tijden zijn aangebroken, zal blijven doorgaan met wat hij zijn vader en zijn grootvader heeft zien doen en wat hij als nuttig en wenschelijk heeft leeren beschouwen.

uit: De Tijdspiegel van 20 mei 1918 (verkort)
door: J.J. van Deinse

De Kruiper .

Soo't niet en sluit, Het lekk'ſter ūit .

De banden van aandachtig leeven
En't heilich Woord van God ge geeven
Die moeten 't eedel Zielen Nat
in't menslick herte dicht besluiten ,
Of anders droop'er't Wijntie bſuiten ,
En liet de Mens een leedig Vat

Bodden Kuiper

De boerderij Eppink te Denekamp is eigenlijk beter bekend onder zijn dagelijkse naam "Boddenkuper". Ondanks dat hier al zo'n 150 jaar onafgebroken de familie Eppink woont.

Vanwaar nu die naam Bodden Kuiper?

Bade, badde, bodde was niets anders dan de bode van de markenrichter, die onder meer bod moest brengen aan de boeren omtrent holtinks (markevergaderingen).

Bodden Kuiper: boven de niendeur van het huis stond nog heel lang de naam "Johan Badde 1632". Verder wordt in brieven van diezelfde tijd gesproken van Johan Boeden Kuepers, Johan Bode Kuyper. In het markeboek is te lezen: Boedenkuiper, Badden Kuiper en Kuiper Berent.

In 1632 werd voor het eerst melding gemaakt van Bodden Kuiper. Johan Bodde kocht toen van de marke Noord Deurningen het huis "de Ovelgunne". Dit lag erg eenzaam aan de rand van de marke, nabij een weg. Hij, Johan, was hier blijkbaar niet erg mee ingenomen, want hij verzocht later de boermannen van de marke hem een andere plaats aan te wijzen. Deze werd hem aangegeven achter de Brandehof bij Dubbelink Veltkamp. Hier bouwde hij waarschijnlijk een huis. Ook is het mogelijk dat er een getimmerte heeft gestaan. Dit was in elk geval het begin van Bodden Kuiper.

Deze Johan zal vermoedelijk "kuiper" (maakt vaten, kuipen) van beroep zijn geweest.

Hierdoor is het tweede deel van de naam te verklaren. Uit een akte daterende uit 1677 kan dit ook opgemaakt worden. In dat jaar voldoet "Jan die Kuiper" een schuld, die hij had met "die Bodde", waarschijnlijk zijn broer.

VERKOOP STUK GROND AAN JOHAN BODDE DOOR MARKE NOORD DEURNINGEN

- akte 3 juli 1632 -

Ick Johan van Twickel te Borchboeningen, indertiedt Holt- ende Marcken Richter der Nortdoeringer Marcken, doe kundt ende bekenne in ende desen apenen besegelden breve, wo dat op hir under geschreven dach ende dato, vor mi holtrichterem dat ick stede ende stoell met mijnen Cornoten odder Getughen, alsse der wolledeker undt Ernvester Juncker Bernhardt Moerbecke undt Engelbert Schwiep, bekledet hadde, gecompariert undt erschennen iss Johan ten Ilandt, uth last dersz(elven) Sasptliken Buermannen, warvoer hei de rato caverende, sagte undt bekende apentliken einhellighen voer haer undt harer nachkom(en)en verkofft zu haben vor diesem, an Johan Bodde undt Schwennen seiner Hausfr(ouw) ende Erffg(enamen) eine huezstede gelegen voer die Brandt Boeme. Dewile koper averst op deselvege platze wegen dagelicken avertogten sick niet hat nedersetten dorfen. Als haben die gemeine sasptlicke Baurmanne der Marcken Nortdoeringe, selbige verkoffte huezstede, also mit nahmen Bartholt Johanninck, Buirrichter, Gerd Tijnman, Gerd Heivelinck, Jan ten Brandehoff, Johan Wighinck, Jan ten Westerhoff, Luken ten Ottinckhave, ende Johanninck, Johan Eppinck, Berent Dubbelinck, Herman Vrilinck, Jan ten Lauhus, Luken ten Maethusz, Egelbert Schwipinck, Jan Wijfferinck, Johan ten Noetzel, Evert ten Schilthuis, Jan ten Greshoff, Jan ten Ahuesz, Claasz ten Voszkamp ende Gert ten Beenhuess, weder umme nahe sick genomen, undt ein andere huezstede mitt eind stuckken landes derbi, coperes in platze gewieset ende uthgegraven, so dasselbige gelegen achter het Brandehoff, bi Dubbelinck Veltkamp. Verkoperen also gemelten Johan Bode, sodanigen platz buir grundt euwigh erfflig stevich unde fast, cummerfrei, vor eine som(ma) van pennongen, derer verkoperen sick guder betalinge deden bedancken. Deden denwegen des verkofften stücke landes unde grundes rechtmatige cessie, transport ende opdracht, alsse recht wasz, wie er sick na landt rechte eischet unde geburet, undt sijn sodanige pennongen angewendet sue der Marcken besten, also zur behoeff der grund-schattinge, verhipothecieren sich also dafür alle ihre bewegliche ende onbewegliche gudern, ende beloven sodanig coop tot allen tijden te willen staen, wachten ende wahren, sonder argh offte list. In orkunt der warheit, habe ick holtz- ende Marcken Richter obg(emel)t vor mi ende andere Gutherren min gewoentlicke segel beneden an desen breff gehangen selbsten neben gemelten getuegen mit egenen handen unterschreven. So geschehen im jahre des eintaesent sechshundert zwei undreizig den 3 Monats July.

Johan von Twickelloe zur
Borch Boeninge Holtrichter zu
Nortdoerningen.

(op perkament gesteld, met ahangend zeer beschadigd zegel in bruin lak; randschrift: ... AN VAN TW.....).

Bodde wordt brinkzitter of kotter. Een "brinkzitter" was iemand aan wie een plaats op de brink, dat wil zeggen aan de rand van de marke, was aangewezen om te wonen. Het waren nieuwelingen, het konden vreemden zijn. Ze werden dan ook wel als indringers (in de marke) beschouwd. "Brink" moet dus vertaald worden als rand, rand van de marke. (Dit was ook het geval met de huidige Brink in het dorp Denekamp).

Daarom is het ook verklaarbaar dat Bodden Kuiper niet tot de oorspronkelijke erven van de marke behoorde.

Door voortdurende aankoop van gronden breidde zich de kottersplaats uit. En dan, op 13 mei 1685, verkopen Adrian Wilhelm Bentinck tot Brecklenkamp en diens vrouw Anna Hadewich van Ense het erf Brandehof aan Geert Kuipers (of Bodden Kuiper) en zijn vrouw Jenneken Schulten. De prijs, die zij ervoor betaalden was voor die tijd vorstelijk: 6000 gulden. Deze jonker Bentinck zal de hof tussen 1653 en 1660 in handen hebben gekregen van de graaf van Bentheim, die eeuwenlang eigenaar was van dit belangrijke erf. Al voordien had Bentinck enkele percelen van de Brandehof aan Geert Kuiper(s) verkocht: een mud zaailand op de Westeres voor 500 gulden, het Malandt, het Grote Oelschoer en het Flasstucke voor 720 gulden.

Als gevolg van het feit dat hij eigenaar is geworden van het volgewaarde erf Brandehof is het dan ook verklaarbaar dat in 1689 Geert Kuipers voor het eerst bij een holtink aanwezig is. In 1708 is hij als goedsheer van de Brandehof zelfs markenrichter.

In 1717 blijkt als gevolg van erfdeling de Brandehof te zijn gesplitst in twee stukken. Van de ene helft was Geert Brandehof eigenaar en van het andere deel Jan Kuipers. Deze laatste bezat dus ook de Kuipersplaats of Bodden Kuiper. Pas in 1798 wordt deze Kuipersplaats als gewaard erf in de marke erkent.

In het kort volgt nu nog een beschrijving, waaruit opgemaakt kan worden, welke relatie de huidige bewoners hebben met de erfnaam "Boddenkuiper".

Het was in het jaar 1632 toen Johan Bodde (Kuiper-s) getrouwd is met Schwenne Dubbelink. Ze kregen-ten-minste-vijf kinderen: Jan, Hendrik, Geert, Harmbke, en Jenneke, allemaal genaamd Kuiper.

Jan en Hendrik Kuiper zijn naar Amsterdam vertrokken. Jan werd brandewijnverkoper, (komt hier de "de Kuyper"-brandewijn vandaan?), terwijl Hendrik het beroep van meesterschoenmaker uitoefende. Harmbke is getrouwd met Hendrik Hassink in de Mekkelhorst, terwijl Jenneke in 1684 trouwde met Jan Frederik Fransen.

Geert is thuis getrouwd, al voor 1662, met Jenneken Schulten. Zij kregen twee dochters: Fenneke en Van de ene dochter is de naam niet te achterhalen. Deze is voor 1689 getrouwd met Geert Brandehof, wonende op het gelijknamige erf. Dit erf was ook eigendom van Kuiper.

Fenneken Kuipers is op de Kuipersplaats blijven wonen en huwde Jan Jansen Glasfoort rond 1700.

Zij kregen twee kinderen: Jan Kuipers en Geertruy Jansen Kuipers. Deze laatste is op 30 oktober 1728 naar Beuningen getrouwd met Gerrit Eppink. Jan Kuipers echter bleef op het ouderlijk huis. Hij trouwde in 1729 met Fenneke Oppenkate. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren: Janna, Fenneken, en Gerrit Jan. Fenneken wordt later genoemd als klopje en zal dus ongetrouwd door het leven zijn gegaan, terwijl Janna in ongeveer 1760 is getrouwd met Jan Zwiep. Gerrit Jan trouwde met Hendrika Boekerink op 22 juni 1771 en nam de boerderij van zijn ouders over. Uit dit huwelijk kwamen Jan, Gerrit Jan, Gerrit, Jenne en Jan Hendrik. Gerrit Jan, geboren in 1779, was degene die erfopvolger werd. Hij trouwde in 1804 met Aleida Knippers. Jannes en Geertruy kregen ze als nazaten. Jannes is niet getrouwd. Geertruy trouwde op 1 juni 1831 op de boerderij met Hendrikus Eppink.

Als gevolg van de invoering van de burgerlijke stand was er vanaf die tijd op Boddenkuper geen Kuiper(s) meer, maar een Eppink.

Denekamp 9 april 1978.

H.Boink

Wij onse. Adrian Wilhelm Bentinck tot Breeckelenkamp
en Jansz. Hendrick van Gijze Eerw. Eerw. Eerw. Eerw.
Kuipers tot Voorzitting en zijn Vrouw Jannetien Everigh
vrijlich vize. alreid en intewent, saemt haeren liden,
verleijf te hebben gelijck wij vercoopen als noek bij deesen
het erve Brandehoff gelegen in Voorzittinge gendts Oe-
maisen, met alle syn hage en lange landerijen, op een de-
pendentien, recht en gerichtcheden, soo als het selve begen-
wendigh ons vercoopen isf tebehoerene, en bij onse dinge
maeds lijffts wase word gebouwt, van een summa
van fift en fent Carls gulden, ad twintich stivers het
stuk. Dit bekeeling van die welke cooppningen af-
signeren en aderen wij verlijperen die summa een vijft-
den hondert Carls gulden een onse dinge. en de
Marsche van Brijell, soo wij, in lijf word ver-
lijen lijffts van dit lijffts des wase. Eures een
haer schuldigh sij, regens vier hondert vier gh. seshen st.
so ten wegens kostgalt en den softe penen, ingevolgh vore-
staende accord isf competencie, synde te jaeren een duysent
negent hondert vier gulden, seshen stivers, die welke die
Coopers bij deesen denennen te volden en vercoopen daer
van te bevoien, en alfor het voorte erve Brandehoff
van ons vercoopen aan die Mr. Thomas Sweijfen tot
Swoll gerichtelijck isf veroncrpant en beswaert met een
Capitaal ad twee duysent fift hondert Car gh., verschij-
nende jaerlijc den 20 July; soo isf geconditionneert, dat
die Coopers dit Capitaal aan die voorte cooppningen soll
hebben te korten, en dienvolgens tot haeren laste neemen,
met die rentte, soo op den voorte 20 July, best sullen
kommen te verschijnen, die andere en voerige rentten over.

tott der die ^{rekening} zullen syn en reguen tott laste
 van ^{de} ~~de~~ en ^{rekening} ~~rekening~~, en also deese rechte
 regeven en ^{rekening} ~~rekening~~, in minderinge van die voorte en
 verminderinge ^{rekening} ~~rekening~~ en ^{rekening} ~~rekening~~ te ^{rekening} ~~rekening~~ uitmaeken een
 somma van vier en ^{rekening} ~~rekening~~ vijff hondert vier gulden 10 ^{rekening} ~~rekening~~, die
 welcke van voorte ^{rekening} ~~rekening~~ coppenningen ad ^{rekening} ~~rekening~~ Ley duylent gulden ^{rekening} ~~rekening~~
 breiden synen, die ^{rekening} ~~rekening~~ noch is resten duylent vier hondert
 vijff en negentich ^{rekening} ~~rekening~~ gulden, 4 ^{rekening} ~~rekening~~ st, soo die Coppen in
 twee beeminden be ^{rekening} ~~rekening~~ en aangenomen hebben te betalen,
 waer van die eerst ^{rekening} ~~rekening~~ at duylent gulden sall worden betael
 in een tijt van 14 ^{rekening} ~~rekening~~ dagen, en die rest ad vier hondert
 vijff en negentich ^{rekening} ~~rekening~~ 4 ^{rekening} ~~rekening~~ st. als linden van een jaer,
 en sullen die ^{rekening} ~~rekening~~ die pachten op Martini, doch ver-
 schuende hebben te ^{rekening} ~~rekening~~ aenuten. Hier beneffens is tusschen
 die Verkoopers en Coppen gecoedert en overgekomen, dat
 de Coppen (oven die voorte coppenningen) jaerlijc mit
 het Ewe Brandeloff sullen hebben te betalen die rente
 van vijff hondert ^{rekening} ~~rekening~~ gulden Capitaell, sijnde jaerlijc vijff
 20 ^{rekening} ~~rekening~~ gulden, die die voorte Wed. Anne Ursula Maria
 geata van Birgell. Schiffmaeder van voorte Verkoopers
 en dat voor den tijt hueres levents: Na dode avers van
 voorte Schiffmaeder sall die vooren 20 gl. jaerlijc rente
 mit het Capitaell ad vijff hondert gl. ten eingen en efflijcken
 profite van die Coppen en oeffen Erffgen, sijn en verlij-
 ven, mits dat die koppen die dode van die Schiffmaeder
 vooren. eens voor alle deningen aan die vercoppen sullen
 hebben en beloven uit te leeren een somma van vijfflich
 Caroli gulden, van leeren die vercoppen oeffen coep beloven
 ten allen tijde te staen wichten en waeren, en die Coppen
 van alle juwericheden opt Ewe stonde te bevirien, mit
 beloffenisse van va. behoovlijcke cefie, transport en goeds
 te doen by overste inge van die voorte duylent gl.
 En also tegenwoordigh overkijet, dat die Vercoppen Naeder

jaer die Wellighe-
 fteke Landen, ge-
 landas groot, voor
 hettende, rijk en
 vett Nicotoringe
 ende die ingelden
 uitdellinge des
 rijkes aan de
 waer van die jaer
 entichtet en bet

Eindelyk is gecond-
 geerdan van die
 wentland aldare
 het Landt, soo sy
 dan van, gelyk en
 dan van genooten he-
 waerheids oorende
 maecht, waer van
 genoomen is van
 Cotmarjen den 13 day Jours

Gerhard Adolph Bentinck van
 het bloemstikke, ingeven en mude
 onder het sine Betandhoff gehoot
 nation verkoff heeft aan Theman
 so sietten die verscoopen aan, ingez
 Coperen dan van de bevier door
 termijn, ff het sell die Coperen
 den termijn soo vele te korten,
 e ingelden van voorn Landt konnen
 worden

zeit, dat die Coperen die Vrouw
 widdchiff ummende van haren le-
 bestert sullen lucten verbliven en
 2 lucten gebruiken mits genietende
 shopench ff dafon streefmoeder
 alles fonder enig ff list. In
 hien van twee alleerstuende ge-
 gader dan Contrahenten eenen nien sich
 van sijnen, sijn wille. Datum

ABentink
 18. 5
 12

geconditioff
 aelf Jours

Anna Hacerie van E. N. S. K. dit is het A. B. n. K. van
 de omte V. B. n. K. van
 hunc self getuich,

Leod. H. K. als
 Pag. 10. 10.

Amst. 10. 10.
 als g. 10. 10.

"Wat zweet ie'j toch", zea de boer tegg'n
ziene knech, dow ze an tosfel zatten te ett'n.
"Dat geet wa wier oaver", zea de knech,
ak mer es wier an't weerk zin.

DAUWTREEN IN DE VELDGROOND

Bleek lig 'n esch, in deepen droom verzoonen.
Et floonkren van den nacht is langzaam oetebloonen.
Nog ééne steerne steet in zachten schien en wocht:
Rood schemmert d' oosterlocht.

Gestäodig greuit et lecht, newwel stig oet de voren.
Now sterft de nacht, 'n dag is nig geboren.
As wachters um et érf stoat eeken, streng en stêrk.
Stil is 't as in de kêrk.

Mi-j is et of ze dreigt, dee eekenbeume,
Umdat mien goan duur 't sloepend laand de dreumen.
Verstuurt en opjacht: 'k tēper mienen trad
Op 't vastgestaampde pad.

Woo kleenkt duur 't heggenhoalt mi-j 't weendgeffloster
Zoo vrōmd, of ik verboargen ding beloster!
Dauw drōppelt daal. Mi-j goddert. Heur! 'nen
vloggelslag!
Geetelink spuurt den dag.

Door zit hee al op hoogen toog te zingen:
„Wor wakker, lieve zun, wi-j weelt 'n dag beginnen!”
Dat kleenkt zoo kloar en wied, meer of 't hier roondum
zwig.
Zien leed was 't eerste nig.

Want in den vuurjoarsnacht, eer 't lecht begeent
te glemmen.
Lōt zik, wied oet et veld, 'nen woondren toon
vernemmen.
Dan rōp dat, en et rolt en roffelt oet et heed:
Korhanens zingt eer leed.

't Vuurjaar is eere lost, de veldgroond is eer lēven.
Wied mot et um eer wēn, ze kōnt et nig vergewwen.
Dat men de eschgroond ploogt en eer in akkers deelt.
Eer riek is roem en weeld.

Zèè! 't oosten gleuit en oaver bosch en akker
Wodt roond um mi-j de boonte kleuren wakker.
Nen hanen kraeit wied of, voort schalt van alle kaant
Em antwoord oaver 't laand.

Mi-j trekt et wieder, noa de eenzaamheid van 't veld,
Woor rōst is, oongerept duur 't jagen van de wêld.
Oonder et blauw verwulft strekt zik et laand zoo stil
En allens lēft en waat noa eigen aard en wil.

Door waandelt de gedachten, waandelt wied
 Noa woor al 't weten zwig, of noa vergangen tied,
 Stil, as de zomerwolken zeilt hoog an de locht
 En wesselt van gedönte in eindelooze vlocht.
 Nen roggenakker nog, nog ééne moat:
 Achter mi-j lig 'n esch; zoo wied as d'oogen goat
 Rekt zik et veld en op 'n raand van 't heed
 Röst in et goald de zonne; van eer geet
 Noa woor ik oetsee in de moargenpracht,
 Ne bane vol van floonkrende juweelen,
 De zonne ris en lacht.
 't Wodt éenen glood, één leed!
 Al wat hier léft wil zingen, bleenken, bleuën
 Eer te gemeut!
 De tutewelpe fluitt zoo lokkend zeut
 En drif op wiede vlocht.
 De kielten roast en tommelt duur de locht,
 De grutto röp zien moat.
 Hoog an 'n hemmel haank
 De leeuwerik; as moargenklokkenklaank
 Vaalt zienen zolvren zang oet blauwe locht.
 Alduur de koekoek röp, net of hee antwoord wocht.
 Korhanen zweeg, doo allens met wol zingen.
 Now hardt hee 't langer nig, hee kan zik nig bedwingen,
 Hoog sprenk hee op oet 't heed, dan slept hee met
 de vlöggel
 En spreidt den lierenstärt: „heurt et now, heurt et vlöggel
 Van mienen stam, roondum roop ik et oet:
 Ik bin de breugeman, ik daans vür miene broed"!
 Wat is der op de wêld zoo vuurjoarsjoonk
 As blaanke berken, dee den eersten proonk
 Van 't greune loof loatt weegen in de weend,
 Sierlik as stadsche juffers? Doonkre dannen zeent
 Eer tot geleide. Krachtig stig 'n geur
 Oet 't posselenkroed, dat bleuit in koperkleur,
 't Stof gél as goald.
 Al wat op 't veld te gaste geet, dat lacht
 En tiert an zienen zoom. De oale veldgroond wacht,
 Vol geheimzinnigheid, vol roadsels is et leven.
 Eer heugt, bi-j 't bleuën van den Mei in vuurjoarspracht,
 Eer heugt et zwiegen van den weenternacht.
 Et daal goan van de zonne in mist en rēgen.
 Earnst past wee eeuwen heugt. Oontelboare geslachten
 Drukten in 't maalzaand hier eer vluchtig spuur,
 As muggen daanst 'z' in zunnenglood eer uur,
 Valt as 'n oavend koomp en zeent vergétten
 Van wee eer volgt. Veldgroond hef trouwen aard:
 Hólt hoonderden, hólt doezend joar bewaard,
 In heidenpötte, wal verboargen in den schoot,
 Gedachtnisse an vuurgeslachten, duur de dood
 Van d' eerde weg emaeid.
 Earnst past wee eeuwen heugt; vól weten, lang belēven
 Ploogt deepe reempels. 't Kleed is doonker eer ewēven

Oet broen en gries. De veldgroond lig en lostert noa
den zang.

't Vuurjoar geet oaver eer. Ze zut et bleuien an.
En deep in 't hârt bewaart ze eeren daank.
Laat in de zommer, as 'n droksten klaank
Van 't vöggelvolk verstomt, as 't wëlligst bleuien
En geuren is edoan, begeent de groond te gleuien
In purperpeerschen glaans. Wied, wiedoet spreidt
ze 't kleed,

Tot woor met bosch en hemmelblauw et heed
Verbleekend vleuit inéén. De sommerzonne braandt.
Roondumme steet de locht te bewwen boaven 't laand,
En duur dee deepe rôst et iemengoonzen geet.
As duur nen zeuten droom et zoemen van 'n leed.

Zóó as 'n oald gezicht glaanst bi-j et vrom gedénken
An alle leefde en lost, dee 't lèven ook wol schénken.
Zóó löcht de veldgroond dan in waarme stille pracht
Ten hémme! op en lacht.

uit: Twënter Laand, en Leu, en Lèven, 1937
door: Cato Elderink

vlier

GEERT EN HENNIK

- Geert : "Ik sol die'j wel es wat te road'n
will'n geev'n. Daags geet't klip-klap,
's-nachts steet 't veur 't bær en gap."
- Hennik : "Dat weet ik nich".
- Geert : "Wees doe dat nich, doe sùl. Dat bint ja
'n paar kloompe. Mèr, noe heb ik noch 'n
roads'l. Daags geet't klip-klap, 's-nachts
steet't veur 't bær en gap".
- Hennik : Dat hes mi'j net ôk à vroagt. Ik heb toch
zegg' da'k 't nich wis.
- Geert : Dat bint twee paar kloompe. Mer noe wil
ik di'j noch es wat te road'n geev'n. Van
binn'n is 't gèl, van boet'n blauw, en
in de milte zit nen proem'nsteen d'r in.
- Hennik : Mer noe krigg's mi'j nich weer te pakk'n.
Dat bint drie paar kloompe.

hijaner

DE EERSTE ELEKTRISCHE STROOM IN DENEKAMP

In de eerste wereldoorlog kreeg Denekamp de eerste elektrische stroom. De noodzaak daartoe was groot, vooral met het oog op de schaarste aan petroleum, olie, kaarsen enz.

Men wilde voor de winter van 1918 de eerste woningen op het elektriciteitsnet aangesloten hebben. Er was een goede belangstelling voor, dat moet gezegd worden. Op een op 4 juni 1918 gehouden bijeenkomst in Concordia, hadden zich al 91 personen aangemeld voor in totaal 146 lampen. Verwacht werd toen al wel, dat dit aantal nog zou toenemen.

De gemeente ging over tot het aanschaffen van een grote dynamo of locomobiel, zo men het gevaarte aanduidde. Want het was een fors ding: $3\frac{1}{2}$ meter lang en wel anderhalve meter breed. Het was een soort, wat we zouden noemen, generator, die werd aangedreven door een stoommachine. Deze machine was tweedehands gekocht. De gemeente heeft er zo'n twaalfduizend gulden voor op tafel moeten leggen. Een flink bedrag voor die dagen. De aansluitkosten bedroegen twaalf gulden per lichtpunt per jaar. Meters waren er nog niet. Elke aangesloten woning had gemiddeld twee lampen: een in de (woon)keuken en een in de slaapkamer. De apparatuur stond opgesteld in een schuur van Blokhuis. In dit gebouwtje, vlak achter Mensink, op de hoek van de Ootmarsumsestraat/Brinkstraat, is nu een kapsalon en een handwerkzaak gevestigd.

Dat elektriciteitsnet van toen strekte zich uit tot de villa van Hoogklimmer aan de Oldenzaalsestraat en aan de andere zijde van het dorp tot Kienhuis, terwijl het op de Brink tot Lutters reikte.

In het voorjaar van 1921 begaf de machine het en kon niet gerepareerd worden. De machine was wederom doorgebrand. Dit was al de derde keer. De oorzaak werd toegeschreven aan de niet voldoende oplettendheid van nachtwaker Fruke. Gevolg was dat de locomobiel zonder water kwam te staan.

Het was een zware strop voor het jonge elektriciteitsbedrijf dat, naar later bij de opheffing bleek, de gemeente een hoop geld had gekost. Het was een kostbaar avontuur geworden. Maar hoe moest dat nu verder?

De toen nog jonge gebroeders Diederich en Herman Lutters, zij waren smid, experimenteerden met een aardappelrooimachine. Zij hadden hiervoor opdracht gekregen van de Veenkoloniale Boerenbond in Veendam. Als de machine goed voldeed, werd buiten de kostprijs nog een premie betaald van tweeduizend gulden. Voor de aandrijving van deze machine maakte Lutters gebruik van een Benz-vliegtuigmotor. Deze hadden ze ergens in Spandau bij Berlijn weten te bemachtigen. Met de ontwikkeling van de machine was men al ver gevorderd.

Toen viel de stroom in Denekamp uit. De stoommachine was onherstelbaar. Enkele gemeenteraadsleden adviseerden de gebroeders Lutters eens te benaderen. Mogelijk konden zij een oplossing aan de hand doen. Menigeen in het dorp wist bovendien van de experimenten met de aardappelrooier. Regelmatig immers moest het gevaarte worden getest op de Brink. Met burgemeester Hoogklimmer en de beide wethouders voorop togen enkele raadsleden (kapper Ottenhof, Tukkers en Veldkamp) naar de smederij van Lutters, om daar de vliegtuigmotor te bekijken. Burgemeester Hoogklimmer was stomverbaasd over de geringe omvang van de motor. Deze was slechts een meter lang en een halve meter breed. Na enig wikken en wegen werd men het er over eens, dat de motor een paar maanden gebruikt mocht worden om de dynamo aan te drijven. Daarna hoopte de gemeente de stroomlevering met de "N.V. Electriciteitsfabriek IJsselcentrale" te Zwolle rond te hebben.

Een huurcontract werd opgemaakt. De gemeente moest honderd gulden per maand betalen. Na ongeveer een week was er weer stroom. Het was toep 3 maart 1921. Daarna is de stroom nog wel eens uitgevallen. Maar dat kwam niet door storing aan de motor of dynamo. Er werd namelijk sabotage gepleegd, welke was ontstaan uit het feit, dat er onenigheid bestond over de levering van olie en petroleum voor de motor.

Een draad werd over de lichtmast gegoooid en in de grond gestopt, waardoor er "aarde" werd gemaakt, en de stroom wegvloede.

Lutters moest de motor in mei weer terughebben, want de aardappelrooimachine diende in augustus gereed te zijn. Hier is uiteindelijk niets van terecht gekomen, want de aansluiting op het nieuwe lichtnet liet nog lang op zich wachten. Er moesten overal nieuwe koperdraden aangebracht worden, terwijl het koperdraad in die tijd juist slecht verkrijgbaar was.

Het zou dan ook nog tot eind 1922 duren eer de gebroeders Lutters weer hun motor terugkregen. Inmiddels was de leveringstermijn voor de rooier ruimschoots overschreden. De premie konden ze toen wel vergeten.

De activiteiten van Lutters zouden nog een hele financiële nasleep krijgen voor de gemeente. De rekening voor de kosten van het opstellen van de motor, de eikehouten stellage en het verlengen van de aandrijfriem beliep zo'n zeshonderd gulden.

En nu was men het niet eens over de hoogte van het bedrag. Burgemeester Hoogklimmer wilde dit bedrag niet betalen. Hij is er op 1 januari 1923 over met pensioen gegaan. Het heeft daarna ook nog meer dan een jaar geduurd eer Lutters zijn geld kreeg. Na herhaaldelijk aandringen vanuit de gemeenteraad heeft burgemeester Wynia, de opvolger van Hoogklimmer, de rekening eindelijk voldaan.

Ondertussen waren er dus al regelmatig contacten geweest met de IJsselcentrale. Ook was er een speciale "lichtcommissie" gevormd. Deze bestond uit dokter A.J. Hondelink, H.W. Wolterink en G.J. Derkman.

Eind 1922 konden de eerste aansluitingen op het nieuwe net worden verwezenlijkt. Met ingang van 1 januari 1923 werd het oude elektriciteitsbedrijf opgeheven en het nieuwe, thans nog bestaande, opgericht. J.H. Kienhuis bleef boekhouder. De stroom koste in die tijd 43 cent per kilowatt. Ter vergelijking: het uurloon dat voor een vakman in rekening werd gebracht lag tussen de 40 en 70 cent.

De gemeentelijke dynamo was nu overbodig. Getracht zou worden deze te verkopen.

De gemeente Holten had al belangstelling getoond. Er werd echter toch een advertentie geplaatst in de regionale kranten. Hierop kwamen de volgende inschrijvingen: J.H.J. Snoeijink f.205,-, C.G. Weerkamp f.27,50, H.Suskind f.50,-, H.J.Kan f.90,50 en F.H.Blokhuis f.225,-. Op 23 juni 1922 werd het hele zaakje tenslotte verkocht aan de hoogste inschrijver.

Denekamp 10 juni 1978.

J.A.den Ouden/ H.Boink

" 'n Ei is 'n ei", zea de pestoor
en hee nam 'n gaanz'n-ei.

ANTOON DAMHUIS

DE mens heeft zich sinds Adam en Eva langzamerhand zo laten misleiden dat men het al eeuwenlang als vanzelfsprekend beschouwt als een persoonlijke prestatie van een eenling geïden wordt tegen de achtergrond van zijn maatschappelijke standing. Als minister Luns morgen op een Zeeuws paard naar de pyramiden van Champs vertrekt, drie dagen te laat is hij Nasser en teruggaloppeert naar Den Haag, is dat een stunt. Misachalen kost het hem zijn haantje, misschien ook wordt hij door de gehele wereld bejubeld als de meest populaire minister op de aardbodem. Maar het zou niet om hem gaan; het zou gaan om Luns, om zijn aanzien. Als het alleen om de prestatie zou gaan, was Toon Damhuis in Denekamp net als Alec Rose in Engeland, alomtgeëerd en heette hij nu pak-weg Jhr. Antoon van Damhuys Denekamp. Want ik waag het te betwijfelen of er in deze lage landen aan de zee nog iemand te vinden is die gedurende veertig jaar wel drie maal de omstreken van de aarde ... gefietst heeft.

Maar Toon Damhuis heeft toevallig geen maatschappelijke standing. Hij woont de laatste twaalf jaar in het afgedankte spoorwegstationnetje van Denekamp, tussen spinnewebben en achter gesloten gordijnen en gedraagt zich niet zoals men vindt dat men zich in deze keurige maatschappij te gedragen heeft. Hij heeft dus het stempel „zonderling“ op zijn bruinverbrande kop gekregen en als hij daar iets tegen in te brengen heeft mag hij het af en toe verwisselen tegen het stempel „beruimt“ of „kultenaar“.

Beishoorts

TOON is neppensneet. Hij heeft zichzelf op zijn vijftenzestigste gepentenoerd als Dotsen en gaat al een jaar met de trein, want de koorts blijft elk jaar terugkomen, de reishoorts.

Hij geeft nu een stoel, zegt dat ik in de voormalige wachtkamer van het station Denekamp nu en blijft zelf achter de kachel staan, een hoge kachel met een lange pijp die boven in de muur verdwijnt.

„Ja ben nu terug, nog geen kwartier“, zegt hij. „Ik ben net zes weken in Turid geweest. Met de trein. Met de fiets is niks meer aan. De wegen zijn te vol. De bergen in ... op tweeduizend meter waar je geen levend wezen ziet.“

Voor hem is dat een ererikrum. Hij lacht heel hoog. Het maakt een levenden geluid. Hij praat heel langzaam. Toon heeft de tijd, altijd al gehad.

Zijn spierwitte haar staat overal springend in de wind.

„Hoe is het gekomen, Toon, dat reizen?“

„Ja, hoe is dat gekomen? Hühü! Het is gekomen toen ik in militaire dienst moest in Den Haag. Toen zag ik voor het eerst in mijn leven dat de wereld groter is dan Denekamp. Dat was een hele gebeurtenis voor me ...“

In de verte...

WEER dat vreemde hoge lachen. Hij loopt even heen en weer, zijn rug gebogen. Hij pakt zijn fiets en zet hem weer neer.

„In driehonderd was ik zover dat ik de wereld kon gaan verkennen. Ik ging met de trein naar de Haer. Dat kostte van Oldenzaal naar Bentheim vijftienentwintig cent en als je in Bentheim dan in de goedkope Duitse tijd een kaartje naar Hannover nam kostte dat een ... Maar in Hildesheim moesten we wachten en in de verte zag ik die hoge bergen. Ik dink daar wil ik heen. Niet over de grote wegen maar over de spoorlijnen. En daar kreeg de koorts me te pakken ...“

Hij blijft daar maar staan, naast die hoge kachel. Zijn handen plukken aan de kraai die er op ligt. Apen het stof.

„Het jaar daarop nam ik de fiets en ik ging tot Parijs maar in vijftienentwintig was het noorden aan de beurt. Ik ging naar Oostenrijk en was een jaar later naar Trebebo-Slowakije. En altijd alleen. Dan heeft niemand op mij te wachten. Ik wil niemand tot laat zijn ...“

Hij deed het elk jaar, op de fiets, alleen, met een tent, een prius en fotomateriaal. Een van Toon's beroepen is fotograaf. Een ander is dat van dierenarts, een vak dat hij nog bij de oude meester Boerink van het museum Natura Docet geleerd heeft.

De negentienentwintig maakte ik mijn eerste grote reis. Die duurde vier maanden, van mei tot september. Ik reed door Duitsland en Zweden en haalde de vroegere noordelijke IJzeren haven van Finland: Petsamo. Dat is nu Russisch gebied. Landa de Russische grens terug tot Finland, Letland, Litauen, de Poolse Corridor en Berlijn ...“

IJssseeweg

DUIZENDEN kilometers.

Hij blijft maar staan.

„Waarom gaat u niet zitten?“

„Nee, ik sta ... Ik ben dat gewend ...“

In zijn wachtkamer staan op de kale houten vloer stelen; een divan, een liberty, alse overdekt met uitgeroemde kussens. Tegen de wand een oud verpompingsapparaat. Aan een draad een glazen schaalvormig lampkapje met daaronder een kleine peer.

„Die tocht van Rovaniemi tot Petsamo, dat heette de grote IJssseeweg. Maar het was geen weg. Het was verschrikkelijk. Alleen al stenen. Ik had geen banden meer en geen gummi om ze te plakken. En wat doet men dan?“

Hij wacht wel, maar verwacht geen opheffing. Hij lacht hoog, verlegen en overtuigd. Tanden heeft hij niet, alleen hier en daar een stompe.

„Dan snijdt men een stuk uit de hand. Dan wordt die hand wel knetter maar dat hindert niet. Men heeft weer een stuk gummi. Gooi de as maar op de vloer. Het valt hier waar het 't laatste is ...“

Zijn handen krullen maar aan de kraai op de kachel.

„Het is daar moet. Overdag roide ik me een paar uur in de deken om te slapen en 's nachts fietste ik. Donker werd het toch niet. Je kunt je op de zon oriënteren. In het noorden woedt het ook heel langzaam donker. In de woestijn zie je de aan beweging ...“

De poesta

TOON De poesta verkocht foto's, hield lezingen voor verenigingen en preparanda dieren. Hij ging zich ook al weer voorbereiden voor de volgende tocht. Maar ook, die noemt hij niet. Dat waren maar toechies naar Frankrijk, Turid, Zwitserland. Dichtbij allemaal.

Nee, de reis van zijn leven was tot duizende die naar het noorden.

„Dat was in zeventiende zeventiende. Die duurde een jaar. Die heb ik gemaakt met een werkloze onderwijzer uit Oldenzaal, Gerhard Meenink. Want dat is de Arabische landen alleen vond ik de geschied landen. We reden door Duitsland, Oostenrijk, Hongarije, Roemenië, Bulgarije, uit in Turkije. Ja, dat was een tocht. De poesta's in Hongarije, zoals geen toertist ze kent, want in die tijd ging nog niemand nu ver. De signaars in Roemenië.

Wet u hoe die kappen vanget? Op de signaarsmanier ... hühü! Ze grippen ze niet. Er komt pas later een hand aan in pad hühü! ... Ze nemen een draad met het eind een vingsel. Aan die angel zit en stuk brood of een maikorrel. Hap, zegt de kip en trekken, zegt de signaars. Hühü! ... is dat praktisch of niet?“

Hij noemt samen, hij heeft een fenomenaal geheugen voor namen van steden, dorpen, rivieren, meken. En hij frumikt maar aan die kraai die op de kachel ligt, al maar staand.

„De wagen in Turkije waren kar- resporen. We kwamen op een avond laat in een dorpje... we zien een lichte... en het was een kroegje waar je slapen kon. Of slapen... er waren van die banken langs de wand. Daar lagen drie Turken op. Wij ook op die banken. Ik trek de schoenen uit en leg ze naast mijn hoofd. Ik was doodmoe en werd iedere keer wakker van die Turken die lagen te draaien. En ik voelde ook iedere keer iets rechts langs mijn gezicht aaien. Maar het was pik-donker. Ik kon niks zien. Toen ik 's morgens wakker werd, was er een flink stuk uit mijn schoen weg-gevreten. Dat zaghe graal... dat waren reizen geweest. Hühü..."

Wilde honden

HU KIERT bijna van het lachen. Zijn wachtkamer doet me ineens denken aan een wachtkamer van een Russisch stationnetje, uit een verhaal van Anton Tsjechov.

„Als ik mijn schoen niet uitge- daan had, was ik misschien een oor kwijt geweest... moet je lichte om geven... om die dingen dat hoort er bij. En die Turken, dat waren boeren die met wagens naar de markt gingen. Ze hadden ook vropwen bij zich maar die ble- ken onder de wagen geslagen te hebben. Ze waren al bezig koffie te zetten voor de heren."

Tussen de kamer waar ik zit en bij smid en het oude hennoor en naast is een plaat triplex getin- merd op de plaats waar het lo- ket zat.

„Toen Aziatisch Turkije in. Dat was nog heel wat anders. Daar waren vrouwen maar de meeste last hadden we van die halfwilde ber- derschenden bij de schaapskudden. Die vroeten je aan. Hier, kijk maar..."

Toon Damhuis haalt uit een on- zichtbaar laatste een betierplomp en richt het licht op zijn linker- hand. In de palm heeft een litte- ken.

„Met een vliegersboot voeren we over naar Beirut in Syrië en vandaar met een andere boot naar

Haifa. Heel Palestina door... al- jemaal stenen... toen de Rode Zee over naar Egypte. We fietsten de Nijl langs. Tegenvoerlijk stan- daar allemaal hotels, toen allen hutten van Arabieren. Tegenvoor- dig le dy niks meer an. Toen zag je nog die oasen voor de watermo- lens en een jongetje met een slak erachter en die mensen maar draaien. Die toeristen worden als een kuddie schapen roodgevauld."

Hij doet plotseling sneller, voor hoe ze precies roodgevauld wor- den, en sjoekt met gebogen rug van de kaefel naar zijn fiets die

lagen een ladeel staat en terug.

„Wilt u een sigaret?"

„Ja, reken heb ik van de Ara- bieren geleerd..."

Hij kwam over Griekenland, Brindisi, Napels en Frankrijk te- rug.

Op de fiets.

En elke zomer, tot 1964 toe, stap- te Toon Damhuis weer in zijn een- tje op de fiets „Kleine" stukjes naar: Zuid-Tirol, Noord-Duits, Si- cilie.

Over vijf paasen en zo.

Veertig jaar lang.

Zeker drie maal de omtrek van de aarde op de fiets.

Met een tent en een grinnas. Niet bang, wel vrochthilp.

Hij heeft tijdens het gehele inter- view gestaan.

Toon Damhuis is niet gerolderd. Hij is „zwaar" een „sunderine".

uit: Twentsche Dagblad Tubantia van 20 juli 1968

" 'k Hoal van klaor", zea't wief,
dow streek ze met 'n riez'nbessem
de hoonderköttel van de taofel.

6de (7de) maand JUNIJ met 30 dagen.

Die geen' penning acht, wordt geen geldten heer.

DAGEN VAN			
de maand	de week	het jaer	
1	20	e	152 214. De liguster bloeit.
2	29	f	153 213. De sprenzen vermenigen zich
3	28	g	154 212. tot kroepen.
4	27	a 23	155 211. De rijk bloeit.
5	26	b (30)	156 210. De knizerd breekt.
6	25	c	157 209. De aneja bloeit.
7	24	d	158 208. De jaanja bloeit.
8	23	e	159 207. De wijnsuit bloeit.
9	22	f	160 206. De tarwe bloeit.
10	21	g	161 205. De aardbezen zijn rijp.
11	20	a 24	162 204. De dogheide bloeit.
12	19	b (29)	163 203. De eber bloeit.
13	18	c	164 202. De maiken bloeit.
14	17	d	165 201. De lade bloeit.
15	16	e	166 200. De bondaroes en koornbloem bl.
16	15	f	167 199. Het ranigras bloeit.
17	14	g	168 198. De papaver bloeit.
18	13	a 25	169 197. De haringbaizen gaan in zee.
19	12	b (28)	170 196. De gansbloem bloeit.
20	11	c	171 195. LANGESTE DAG, zomer solstis.
21	10	d	172 194. De tulpenboom bloeit.
22	9	e	173 193. De gele pompen kloegen.
23	8	f	174 192. De wijnstek bloeit.
24	7	g	175 191. Het vingerhoedskruis bloeit.
25	6	a 26	176 190.
26	5	b (27)	177 189. Het klaverv. 1de snede is rijp.
27	4	c	178 188. Het peperhoempje heeft rijpe
28	3	d	179 187. bezen.
29	2	e	180 186. De anjelier bloeit.
30	1	f	181 185. De groote leuwenbek bloeit.

Waar de man eet dat hij zweeft, en arbeidt dat hij kooft
lijdt, wordt het een vettes keuken, maar een magers erf.

